

Tijd voor democratie?

Een onderzoek naar de tijdsbesteding van gemeenteraadsleden en de tevredenheid

hiermee

Figuur 1-1 Raadzaal gemeente Den Helder (1928)

Tijd voor democratie?

Een onderzoek naar de tijdsbesteding van raadsleden en de tevredenheid hiermee

Door

Dirk-Jan Stoffer

2892006

d.stoffer-1@student.utwente.nl

Masterscriptie, ingediend ter gedeeltelijke invulling van de graad Master of Science, programma
Public Administration, Universiteit Twente

28 augustus 2024

Begeleiding:

Dr. P.J. Klok

Dr. H. Van der Kolk

Voorwoord

Voor u ligt de masterscriptie “*Tijd voor democratie?*” Een onderzoek naar de tijdsbesteding van gemeenteraadsleden en de tevredenheid hiermee. In deze scriptie is, ter voltooiing van de master Public Administration, onderzoek gedaan naar de tijdsbesteding van gemeenteraadsleden, specifiek op de tevredenheid over deze tijdsbesteding en hoe deze tevredenheid verbeterd kan worden. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstudeerproces van de masterstudie Public Administration aan de Universiteit Twente.

Gedurende mijn eerdere studie Bestuurskunde/Overheidsmanagement aan de Thorbecke Academie te Leeuwarden, heb ik via een stage in 2020 het lokaal bestuur van binnenuit mogen leren kennen. Bij de griffie van de gemeente Heerenveen heb ik het vak van de griffier leren kennen en is er liefde voor het lokaal bestuur ontstaan; de lokale democratie had mijn interesse gekregen. Op een gegeven moment werd voor mij duidelijk hoeveel uren een inwoner eigenlijk besteed om raadslid te zijn. Uit pure interesse en nieuwsgierigheid of de tijd niet efficiënter besteed kon worden, heb ik in 2023 ervoor gekozen om mijn masterscriptie te doen over de tijdsbesteding van raadsleden.

Ik wil graag mijn dank uitspreken aan Pieter-Jan Klok en Henk van der Kolk voor de hulp bij dit onderzoek en het klaar staan wanneer ik vragen had. Daarnaast spreek ik mijn dank uit aan de respondenten van de enquête, zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Tot slot wil ik mijn familie, kennissen, collega's en vrienden bedanken voor hun steun en interesse tijdens het proces van afstuderen. Hun adviezen, tips en feedback hebben mede mogelijk gemaakt dat deze scriptie is geworden tot wat hij is.

Ik wens u veel leesplezier toe!

Dirk-Jan Stoffer

Leeuwarden, 28 augustus 2024

Samenvatting

In eerdere onderzoeken over raadsleden is naar voren gekomen dat raadsleden niet altijd even tevreden zijn met hoe zij hun beschikbare tijd voor het raadswerk kunnen besteden. Zo bleek de tevredenheid van raadsleden over hun tijdsbesteding 54,3% bij een recent onderzoek. Naar aanleiding van onder andere dit onderzoek is verder verdiepend onderzoek verricht naar de redenen achter deze tevredenheid en ontevredenheid.

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken welke redenen raadsleden hebben om ontevreden te zijn over hun tijdsbesteding, welke maatregelen deze ontevredenheid zouden kunnen beïnvloeden, en in hoeverre deze maatregelen de ontevredenheid daadwerkelijk zullen beïnvloeden. Dit onderzoek richt zich op middelgrote gemeenten, leden van de M50 om precies te zijn. Tijdens het onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal: "In hoeverre kunnen de Nederlandse gemeenteraden bijdragen aan een verhoogde tevredenheid van raadsleden over de tijdsbesteding van het raadslidmaatschap?"

Om antwoord te geven op de hoofdvraag is er deskresearch gedaan naar de redenen waarom raadsleden ontevreden zijn met hun tijdsbesteding, waarom specifiek de griffier een rol kan spelen bij het beïnvloeden van de tijdsbesteding en welke mogelijke maatregelen er zijn om de tijdsbesteding van raadsleden te beïnvloeden. Aan de hand van een enquête is er fieldresearch gedaan, hierbij zijn raadsleden gevraagd naar onder andere werkdruk, efficiëntie met tijdsbesteding en de verwachte gevolgen van de maatregelen op de tijdsbesteding en de kwaliteit van werkzaamheden binnen deze tijdsbesteding. Uit de resultaten is naar voren gekomen dat raadsleden kampen met een redelijk hoge werkdruk en een redelijk lage efficiëntie met de tijdsbesteding. De voorgestelde maatregelen bieden echter geen soelaas; raadsleden verwachten dat deze geen tot weinig effect zullen hebben op de hoeveelheid uren die zij steken in het lidmaatschap van de raad en de werkzaamheden die zij uitvoeren in deze uren. Op basis hiervan wordt aanbevolen om de voorgestelde maatregelen niet te implementeren. Er wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar hoe de huidige mate van ondersteuning effectiever gemaakt kan worden. Er is dan geen sprake van méér ondersteuning, maar wel betere ondersteuning.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	8
1.1. <i>Probleemstelling</i>	8
1.2. <i>Relevantie</i>	10
1.3. <i>Leeswijzer</i>	10
2. Theoretisch kader.....	11
2.1. <i>Theoretische achtergrondinformatie</i>	11
2.1.1. Rollen van de raad	11
2.1.2. Tijdsbesteding van raadsleden	13
2.1.3. Maatregelen van raadsgriffies.....	18
2.1.4. Inzet van maatregelen	20
2.1.5. Overzicht vervolgebruik theorieën	25
2.2. <i>Definities</i>	26
2.2.1. Werkdruk.....	26
2.2.2. Efficiëntie van de tijdsbesteding.....	27
2.2.3. Effect van maatregelen om tijdsbesteding te beïnvloeden.....	27
2.3. <i>Conceptualisatie</i>	28
3. Onderzoeksopzet	30
3.1. <i>Operationalisatie</i>	32
3.2. <i>Validiteit en betrouwbaarheid</i>	34
4. Mogelijke maatregelen in de praktijk	36
4.1. <i>Werkdruk</i>	36
4.2. <i>Efficiëntie van werkzaamheden</i>	38
4.3. <i>Verwacht effect van maatregelen</i>	43
4.3.1. Verwacht effect van maatregelen op werkdruk	43
4.3.2. Verwacht effect van maatregelen op efficiëntie met tijdsbesteding	45
4.4. <i>Vergelijking theorie en praktijk</i>	50
5. Conclusie, discussie en aanbevelingen	57
5.1. <i>Conclusie</i>	57
5.2. <i>Discussie</i>	58
5.3. <i>Aanbevelingen</i>	60
Literatuurlijst	61
6. Bijlagen.....	63
6.1. <i>Figuren</i>	63
6.2. <i>Bijlage 2 Enquête vragen</i>	64

6.3.	<i>Uitkomsten enquête</i>	69
6.4.	<i>Bijlage 3 M50 leden</i>	72

Lijst van tabellen en figuren

Figuur 1-1	Raadzaal gemeente Den Helder (1928).....	1
Tabel 2.1	Indicatief overzicht raadsinstrumenten (Weterings, 2013).....	11
Figuur 2.1	Tijdsverdeling tussen bestuurlijke, volksvertegenwoordigende en overige taken (Daadkracht, 2007-2021).....	13
Figuur 2.2	Grafische weergave tevredenheid per nevenfunctie (Daadkracht, 2021)	15
Figuur 2. 3	Grafische weergave mate van werkdruk (Van Wijnen, 2015).....	16
Tabel 2. 2	Overzicht controlerende en kaderstellende instrumenten.....	19
Figuur 2. 4	Infographic "Voor een krachtige raad" (VNG, 2020)	21
Tabel 2. 3	Overzicht hulptroepen (Schram et al, 2017).....	22
Tabel 2. 4	Conptualisatie werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding.....	29
Tabel 2. 5	Concept maatregelen die tijdsbesteding beïnvloeden.....	29
Figuur 2. 5	Conceptueel Model	30
Tabel 3. 1	Overzicht maatregelen.....	31
Tabel 3. 2	Operationalisering van tevredenheid met tijdbesteding	32
Tabel 3. 3	Operationalisering van effect van maatregelen die tijdsbesteding beïnvloeden.....	33
Tabel 3. 4	Normering mate van werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding.....	34
Tabel 3. 5	Normering effect op werkdruk	34
Tabel 3. 6	Normering effect op efficiëntie van tijdsbesteding	34
Tabel 4. 1	Frequentie van totaal aantal bestede uren per week	37
Tabel 4. 2	Frequentie van totaal gewenste aantal uren per week	37
Tabel 4. 3	Overzicht werkdruk per categorie	38
Tabel 4. 4	Gemiddelde Hoeveelheid uren per bestuurlijke taak.....	39
Tabel 4. 5	Gewenst aantal uren per bestuurlijke taak.....	39
Tabel 4. 6	Overzicht frequentie verschil in efficiëntie bestuurlijke werkzaamheden	40

Tabel 4. 7 Gemiddeld aantal uren per volksvertegenwoordigende taak.....	41
Tabel 4. 8 Gemiddeld aantal gewenste uren per volksvertegenwoordigende taak.....	41
Tabel 4. 9 Overzicht frequentie efficiëntie volksvertegenwoordigende werkzaamheden.....	42
Tabel 4. 10 Invloed van maatregelen op totale tijdsbesteding	43
Tabel 4. 11 Invloed van meer ondersteuning vanuit een.....	44
(nieuw te introduceren) fractie assistent op de hoeveelheid uren.....	44
Tabel 4. 12 Invloed van meer mogelijkheden om te spreken met inwoners	44
op de hoeveelheid uren.....	44
Tabel 4. 13 Invloed van maatregelen op bestuurlijke rol en werkzaamheden.....	45
Tabel 4. 14 Invloed van maatregelen op volksvertegenwoordigende rol en werkzaamheden	46
Tabel 4. 15 Invloed van meer ondersteuning vanuit de griffie op de hoeveelheid uren bij bestuurlijke werkzaamheden.....	47
Tabel 4. 16 Invloed van meer ondersteuning vanuit de griffie op de hoeveelheid uren bij volksvertegenwoordigende werkzaamheden.....	47
Tabel 4. 17 Overzicht rapportcijfers eigen kwaliteit van werkzaamheden per taak.....	48
Tabel 4. 18 Effect van maatregelen op kwaliteit van werkzaamheden	49
Tabel 4. 19 Rapportcijfers algemene beoordeling maatregelen	50
Tabel 4. 20 Frequenties effect maatregelen met gemiddelde score.....	54
Tabel 4. 21 Effect van maatregelen bij gezonde werkdruk	55
Tabel 4. 22 Effect van maatregelen bij geen werkdruk.....	56
Tabel 6. 1 Overzicht werkdruk en totale tijdsbesteding per week.....	64
- 1 Bestuurlijk.....	71
2 Volksvertegenwoordigend.....	71

1. Inleiding

De gemeenteraad vormt binnen het gemeentelijk bestuur het hart van de lokale democratie. Niet voor niets wordt veelal aangegeven dat de gemeenteraad het hoogste orgaan van de gemeente is. Naast de functie van medebewind, heeft de raad haar eigen democratische functies om de lokale democratie in actie te brengen. De raad bestaat naar rato van het aantal inwoners uit negen tot vijfenveertig raadsleden, van de gemeenten Schiermonnikoog tot Amsterdam. Al deze raadsleden krijgen één keer in de twee tot drie jaar de mogelijkheid om deel te nemen aan het Nationale Raadsledenonderzoek, uitgevoerd door onderzoeksbureau Daadkracht. (2021). Dit onderzoek biedt sinds 2007 inzicht in onder andere de tijdsbesteding en overige werkzaamheden van raadsleden. De verschillende resultaten in dit onderzoek geven dan ook gemiddeldes zoals urenbesteding per week, bijvoorbeeld verdeeld over grootte van gemeenten. Het meest recente onderzoek gaat terug naar 2021, waarin het onderzoek voor de zevende keer werd uitgevoerd en waaruit bleek dat de gemiddelde tijdsbesteding aan het raadslidmaatschap 16,75 uur per week betrof.

1.1. Probleemstelling

Eén van de uitkomsten van het laatste onderzoek van Daadkracht biedt mogelijkheid tot verder verdiepend en verklarend onderzoek. In het onderzoek wordt namelijk aangetoond, naast de genoemde gemiddelde tijdsbesteding per week, wat de mate van tevredenheid over deze uren is. Deze tevredenheid lag op 54,3 %. Hieruit kan geconcludeerd worden dat een krappe meerderheid van de raadsleden tevreden is met de tijdsbesteding, het biedt echter onvoldoende inzicht in de redenen waarom dit een krappe meerderheid betreft. Ook biedt het onvoldoende inzicht in het feit dat 45,7% van de raadsleden ontevreden is met de tijd die zij besteden aan het zijn van raadslid en alles wat daarbij komt kijken. Het is volgens onderzoeksbureau Daadkracht moeilijk om specifieke redenen te geven waarom raadsleden tevreden of ontevreden zijn over hun tijdsbesteding. Een aantal minder specifieke redenen zijn er wel te geven, in termen van de grootte van de gemeente neemt bijvoorbeeld het aantal ontevreden raadsleden toe naarmate de gemeente groter wordt, en fractievoorzitters werken bijvoorbeeld langer en zijn minder tevreden. Het is volgens Daadkracht niet uit te sluiten dat andere, meer specifieke factoren een rol spelen bij de tevredenheid over de tijdsbesteding. (Daadkracht, 2021).

In dit voorliggende onderzoek zal er daarom een verdiepende slag geslagen worden door te onderzoeken welke redenen raadsleden hebben om mogelijk ontevreden te zijn met hun tijdsbesteding.

Het onderzoek zal betrekking hebben op de middelgrote gemeenten van Nederland. De keuze hiervoor heeft ten eerste te maken met het tijdspad van dit onderzoek. Ten tweede telt Nederland in totaal 8462 raadsleden (Raadslid.nu, 2023). Het zal vrijwel onmogelijk zijn om al deze raadsleden te laten participeren in dit onderzoek. De term ‘‘middelgroot’’ wordt gedefinieerd aan de hand van de M50 (z.d.). De M50, een Nederlandse netwerkorganisatie, definieert deze term als gemeenten met inwoners tussen de 30.000 en 80.000. In april 2024 telde de M50 61 middelgrote gemeenten als leden. Er is gekozen voor deze definitie omdat middelgrote gemeenten over het algemeen, generaliserend, te maken hebben met een brede omvang van problematiek en zijn daarmee representatief voor een groot deel van de Nederlandse gemeenten. Deze 61 gemeenten zijn daarmee ook afgebakend als steekproef en vindbaar in bijlage 3.

Trapsgewijs zal onderzocht worden welke redenen raadsleden hebben om ontevreden te zijn over hun tijdsbesteding, welke maatregelen deze ontevredenheid zou kunnen beïnvloeden, en in hoeverre deze maatregelen de ontevredenheid daadwerkelijk zullen beïnvloeden. Om deze vragen te kunnen beantwoorden is ten eerste de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

‘‘In hoeverre kunnen de Nederlandse gemeenteraden bijdragen aan een verhoogde tevredenheid van raadsleden over de tijdsbesteding van het raadslidmaatschap?’’

Om deze onderzoeksvraag op een gedegen en complete manier te kunnen beantwoorden, is er gekozen om te werken met de volgende sub-vragen:

- 1. Welke redenen zijn van invloed op de tevredenheid van raadsleden over de tijdsbesteding van het raadslidmaatschap?*
- 2. Welke maatregelen heeft de raadsgriffie als het gaat om invloed uit te oefenen op de tevredenheid van tijdsbesteding?*
- 3. Welke andere maatregelen kunnen invloed hebben op de tevredenheid van raadsleden met hun tijdsbesteding?*
- 4. In hoeverre verwachten raadsleden dat gegeven mogelijke maatregelen invloed zullen hebben op hun tevredenheid van tijdsbesteding?*

1.2. Relevantie

Dit onderzoek is op twee manieren relevant. Ten eerste is dit onderzoek maatschappelijk relevant omdat dit onderzoek een mogelijke bijdrage kan leveren aan het verhogen van de tevredenheid rondom tijdsbesteding van raadsleden. Dit kan mogelijk zorgen voor een efficiëntere tijdsbesteding. Een efficiëntere gemeenteraad kan bijdragen aan een betere (lokale) democratie. Daarnaast zou dit onderzoek ook kunnen bijdragen aan een positiever beeld over het ambt als raadslid, wat het mogelijk interessanter maakt om raadslid te worden.

Ten tweede kan dit onderzoek wetenschappelijk relevant genoemd worden omdat het verschillende eerdere onderzoeken combineert en verder uitbreidt met een enquête waarmee de meest recente opvattingen van raadsleden over hun tijdsbesteding opgehaald worden.

1.3. Leeswijzer

In het vervolg van dit onderzoek zal er ten eerste gekeken worden naar het theoretisch kader, waarin verschillende concepten en gebruikte theorieën een verdere duiding krijgen. In dit theoretisch kader zullen de eerste, tweede en derde deelvraag integraal behandeld worden. Na het theoretisch kader zullen de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd worden, bestaande uit de beantwoording van de vierde deelvraag waar een enquête voor is uitgezet. Daarnaast zal er een vergelijking worden gemaakt tussen de theorie en de uitkomsten van de enquête. Tot slot zal er vanuit de gevonden resultaten een conclusie worden gepresenteerd, met daarbij aanbevelingen en overdenkingen voor vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

2.1. Theoretische achtergrondinformatie

2.1.1. Rollen van de raad

Sinds 2002 is de gemeenteraad omgevormd naar het dualistische stelsel, waarin de rollen van de gemeenteraad gescheiden zijn van burgemeesters en wethouders (B&W). Door deze dualisering beoogde de Rijksoverheid enerzijds dat raadsleden beter in staat zouden zijn het college van B&W te controleren en anderzijds dat zij meer tijd en ruimte zouden krijgen om ‘*responsief te zijn ten aanzien van de burgerij*’. Hiertoe werd een structuurhervorming doorgevoerd die zou moeten leiden tot een verandering van de rolopvattingen en het rolgedrag van raadsleden. (De Groot, M., Denters, B., & Klok, P.J. (2010).

Vanuit deze dualisering zijn sindsdien drie rollen op te maken, welke de raad uit dient te voeren. Deze drie rollen zijn te onderscheiden in een kaderstellende rol, een controlerende rol, en een volksvertegenwoordigende rol. Vanuit deze rollen zijn er diverse (mogelijke) taken, activiteiten of hulpmiddelen te onderscheiden. Met name de hulpmiddelen, ook wel raadsinstrumenten genoemd en bedoeld om raadsleden te ondersteunen bij hun werkzaamheden als raadslid, zijn in te zetten als een mogelijkheid om tijdsbesteding te beïnvloeden, waardoor de tevredenheid zou kunnen stijgen. De instrumenten die horen bij de verschillende rollen staan hieronder in tabel 2.1.

Tabel 2.1 Indicatief overzicht raadsinstrumenten (Weterings, 2013)

Rol	Instrumenten
Volksvertegenwoordigende rol <i>Zicht op wat leeft in de samenleving, visie ontwikkelen, vroegtijdig bepalen politieke lijn</i>	<ul style="list-style-type: none">- Werkbezoeken en informatiebijeenkomsten- Hoorzittingen- Raadplegend referendum- Werkgroepen- Initiatiefvoorstel- Burgerinitiatief- Insprekers- Dag/weekbericht: berichten burgers/organisaties
Kaderstellende rol <i>Verantwoordelijkheid van raad voor normerende functie en daarmee de vaststelling van strategisch beleid; agendering en sturing van beleid</i>	<ul style="list-style-type: none">- Raadswerkgroepen- Initiatiefvoorstel- Motie- Amendement- Recht op ambtelijke bijstand- Agenderen onderwerpen voor de commissie- Kadernota

<p>Controlerende rol</p> <p><i>Evaluatie op basis van helder gestelde kaders, doelen et cetera</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Raadswerkgroepen - Motie - Amendement - Interpellatie - Vragenuur - Schriftelijke vragen - Recht op ambtelijke bijstand - Agenderen onderwerpen voor de commissie - Onderzoek van de rekening door Auditcommissie - Rekenkamerfunctie - Accountantscontrole - Onderzoeksrecht - Effectmeting - Actieve informatieplicht college B&W - Informeel stellen van vragen
--	--

Naast de structuurhervorming ter versterking van de rollen die raadsleden hebben, werd bij de dualisering de functie van raadsgriffier in het leven geroepen. De algemene taak van de griffier is vastgelegd in de Gemeentewet (art. 107a, lid 1): *‘De griffier staat de raad en de door de raad ingestelde commissies bij de uitoefening van hun taak terzijde.’* Het concrete takenpakket van een griffier bestaat uit een omvangrijk pakket aan taken. De Raad voor Openbaar Bestuur legt uit: *‘Het betreft de werksoorten procedureel, administratief, inhoudelijk advies, scholing en coaching, strategische ontwikkeling gemeenteraad, raadscommunicatie, samenspel gemeenteraad – college/organisatie, griffie-organisatie en verbinding met de rekenkamer(functie). De griffie heeft binnen en buiten de gemeente contact met een heel scala aan actoren: van gemeenteraad (sleden en – fracties) tot organisaties waarmee regionaal wordt samengewerkt, van ambtelijke organisatie tot pers en inwoners’*. (ROB, 2020).

Paulides-Ruitenberg (2021) betoogt dat door de inzet van de griffier de gemeenteraad een sterkere rol aan kan nemen. Een onafhankelijke griffier draagt bij aan de doelmatigheid van de controlerende taken van de gemeente. Met dit type advisering gaan griffiers van het ondersteunen van het proces naar een meer tactische en strategische invulling van hun rol. Zij ondersteunt de raad en de leden waar nodig (Pruim, Broer & Loots, 2020). Er is echter één belangrijke voorwaarde: dit kan alleen worden gedaan als de gemeenteraad de griffie voldoende tijd geeft. Alleen zo kunnen griffiers en de griffie bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de gemeenteraad.

2.1.2. Tijdsbesteding van raadsleden

Volgens het Nationale Raadsleden Onderzoek besteedden raadsleden in 2021 gemiddeld 16,75 uur per week aan het raadslidmaatschap. Gekeken naar de afbakening van dit voorliggende onderzoek, middelgrote gemeenten tussen de 30.000 en 80.000 inwoners, is het gemiddelde 15,8 tot 17,4 uur per week. (Daadkracht, 2021). Eerder is duidelijk geworden dat een krappe meerderheid van de raadsleden tevreden is over zijn of haar aantal uren per week. In deze subparagraaf zal er daarom gekeken worden naar de redenen die raadsleden hebben om ontevreden te zijn met hun tijdsbesteding. Hiermee wordt een antwoord gegeven op deelvraag 1: *Welke redenen zijn van invloed op de tevredenheid van raadsleden over de tijdsbesteding van het raadslidmaatschap?*

Bestuurlijke activiteiten	% van totaal 2007	% van totaal 2009	% van totaal 2011	% van totaal 2014	% van totaal 2017	% van totaal 2019	% van totaal 2021
Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten	20,1%	19,3%	21,2%	20,4%	20,2%	20,8%	21,6%
Raadsvergaderingen	8,2%	8,3%	7,1%	8,0%	7,8%	7,6%	8,0%
Commissievergaderingen	9,3%	8,8%	7,8%	8,5%	8,6%	8,4%	9,5%
Fractievergaderingen	10,6%	9,7%	9,5%	9,6%	9,2%	9,5%	9,6%
Coalitievergaderingen	-	1,5%	1,4%	1,5%	1,3%	1,5%	3,8%
Partijvergaderingen / bijeenkomsten	3,9%	3,7%	3,8%	3,6%	3,7%	3,3%	2,9%
Stadhuiswerk: maken van notities en opstellen schriftelijke vragen	4,5%	4,3%	4,0%	4,5%	4,5%	5,0%	5,6%
Telefonische contacten	3,9%	3,7%	3,7%	3,8%	3,6%	3,8%	4,5%
Internetactiviteiten: email, social media, blogs, fora	6,3%	5,2%	7,4%	4,9%	4,8%	4,6%	4,0%
Totaal bestuurlijke activiteiten	66,7%	64,5%	66,0%	64,8%	63,7%	64,5%	70,0%
Persoonlijk contact met (groepen van) burgers	6,4%	7,3%	5,6%	5,9%	6,0%	6,1%	6,1%
Activiteiten in maatschappelijke organisaties	6,8%	6,8%	7,9%	7,2%	7,7%	6,4%	4,5%
Buurt- en wijkbijeenkomsten	4,1%	4,5%	3,5%	3,8%	3,8%	4,2%	2,6%
Werkbezoeken	4,8%	4,4%	4,1%	4,6%	4,7%	5,2%	4,3%
Politieke avond / spreekuur	2,7%	3,2%	3,5%	2,8%	3,0%	3,1%	1,8%
Internetactiviteiten: email, social media, blogs, fora	3,1%	2,6%	3,7%	4,9%	4,8%	4,6%	4,5%
Contact met media	1,6%	1,9%	1,4%	1,6%	1,6%	1,6%	1,7%
Totaal volksvertegenwoordigende activiteiten	29,5%	30,8%	29,8%	30,9%	31,6%	31,2%	25,4%
Overige activiteiten	3,8%	4,7%	4,2%	4,3%	4,7%	4,3%	4,6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Figuur 2.1 Tijdsverdeling tussen bestuurlijke, volksvertegenwoordigende en overige taken (Daadkracht, 2007-2021)

De invulling van het raadswerk bestaat uit twee typen werkzaamheden. Zoals zichtbaar in figuur 2.1 ging in 2021 gemiddeld 70% van de tijd naar bestuurlijke werkzaamheden zoals het lezen van vergaderstukken en het voeren van raadsvergaderingen. Daarnaast ging 25,4% van de tijd naar volksvertegenwoordigende werkzaamheden zoals buurtbijeenkomsten en werkbezoeken. Deze bestuurlijke en volksvertegenwoordigende rollen, overeenkomstig met de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol uit 2.1.1., zijn in te delen in zestien verschillende

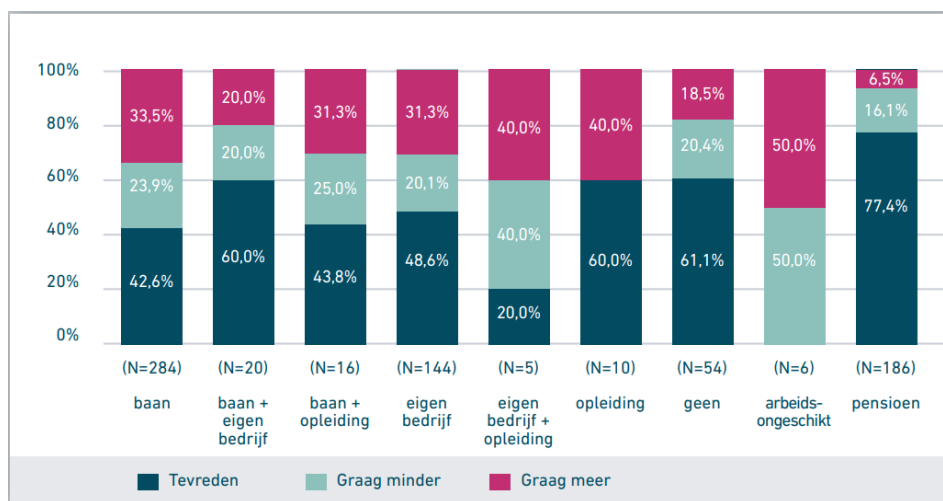
werkzaamheden, aldus Daadkracht (2021). Deze zestien werkzaamheden vormen voor grofweg 95% de tijdsbesteding van raadsleden.

Interne werkverdeling blijkt daarmee een rol te spelen bij de tevredenheid van de tijdsbesteding. Er wordt nog altijd meer tijd besteed aan bestuurlijke werkzaamheden ten opzichte van volksvertegenwoordigende werkzaamheden. Dit komt niet overeen met de aanbeveling die is gedaan bij de evaluatie van de dualisering zoals geïntroduceerd in 2.1.1. Deze aanbeveling houdt in dat het voor raadsleden mogelijk moet zijn om de helft van de tijdsbesteding buiten het gemeentehuis door te brengen. (Stuurgroep Evaluatie Dualisering Gemeentebestuur, 2004). Het blijkt dus dat 15 jaar na dit onderzoek, dit nog steeds niet mogelijk is. Toch wordt de aanbeveling om meer met volksvertegenwoordigende zaken bezig te zijn, erkend door raadsleden: raadsleden die in het onderzoek aangaven te stoppen of te willen stoppen, hebben aangegeven dat zij minder tijd aan bestuurlijke werkzaamheden, en meer tijd aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden willen besteden (Daadkracht, 2019). Er is daarmee sprake van een inefficiënte tijdsbesteding: de verdeling van de werkzaamheden is niet zoals gewenst. Bij de efficiëntie van tijdsbesteding kan een raadslid een bepaalde hoeveelheid tijd, uren, besteden aan een bepaalde taak. Het is echter de vraag of deze hoeveelheid voldoende en daarmee gewenst is. De vraag of de hoeveelheid uren voldoende is, is mede afhankelijk van hoe een raadslid vindt dat hij of zij het zelf doet; de waardering van zijn eigen kwaliteit van werken. Uitgelicht over verschillende taken die raadsleden hebben, wordt in dit onderzoek gesproken over kwaliteit van werkzaamheden, een factor die ook een rol lijkt te spelen bij de tevredenheid van tijdsbesteding.

Vanuit Het Nationale Raadsledenonderzoek van Daadkracht in 2021 is naast de feitelijke werkzaamheden ook gekeken naar de mate van tevredenheid over het totaal aantal bestede uren aan het lidmaatschap. In 2021 was een meerderheid van de raadsleden (54,3%) tevreden over het aantal uren dat hij/zij besteedt aan raadswerk. Verder geeft 24,8% aan meer tijd te willen besteden aan het raadswerk. De resterende 20,8% zou graag minder tijd willen besteden aan het raadswerk. Naast deze percentages zijn er een aantal redenen gevonden die inzicht bieden in een aantal basale factoren welke van invloed zijn. Zoals gezegd betreft dit niet alle mogelijke redenen, Daadkracht geeft namelijk zelf

al aan dat er nog vele andere redenen voor ontevredenheid mogelijk zijn waar geen onderzoek naar gedaan is.

Eén van de redenen betreft de hoeveelheid tijdsbesteding in uren en hoe dit verschilt bij verschillende soorten nevenwerkzaamheden. In het onderzoek van Daadkracht zijn er verschillende werkzaamheden onderscheiden, maar werkloos, student, arbeidsongeschiktheid en gepensioneerd worden ook meegenomen als categorie. Het graag minder of meer uren willen besteden aan het raadslidmaatschap impliceert dat men ontevreden is over de huidige tijdsbesteding, in dit geval in verhouding tot een nevenfunctie.

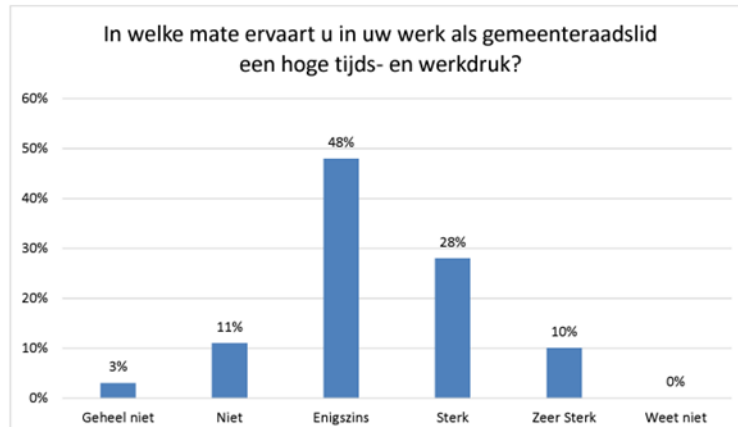

Figuur 2.2 Grafische weergave tevredenheid per nevenfunctie (Daadkracht, 2021)

In figuur 2.2. valt op dat meerdere categorieën nevenfuncties een relatief gelijke verhouding in percentages hebben. Daarmee lijkt er geen significant verschil tussen de raadsleden met een verschillende, maar relatief drukke, tijdsbesteding naast het lidmaatschap.

Werkdruk blijkt ook een reden te zijn om ontevreden te zijn met de tijdsbesteding van het lidmaatschap van de raad. De helft van de raadsleden vindt de werkdruk en tijdsbelasting te hoog, en veel raadsleden vinden het aantal uren vergaderen te veel. Ongeveer drie op de tien gemeenteraadsleden heeft een negatief oordeel over dit aspect van het werk. Werkdruk blijkt daarmee een terugkomende reden voor ontevredenheid rondom de tijdsbesteding. De *Basismonitor politieke ambtsdragers 2019* geeft aan dat werkdruk één van de drie grote redenen is waarom raadsleden ontevreden zijn, aldus Denters, Jansen & Zuydam. (2015).

De tevredenheid over de werkdruk hangt samen met het aantal uren dat raadsleden per week aan hun lidmaatschap besteden: hoe meer tijd raadsleden besteden aan hun lidmaatschap, hoe minder tevreden zij zijn over de werkdruk.

Figuur 2.3 Grafische weergave mate van werkdruk (Van Wijnen, 2015)

Zoals te zien in figuur 2.3 geeft 86% van de raadsleden aan dat zij werkdruk ervaren. 38% van de raadsleden geeft zelfs aan (zeer) sterke werkdruk te ervaren. De meeste raadsleden geven daarbij aan dat zij behoefte hebben aan meer ondersteuning ter verlichting van de werkdruk. Zij willen vooral meer ondersteuning van de griffie, collega-fractieleden, ambtenaren en fractie-assistenten. Daarbij verwachten raadsleden dat met name hulp bij het samenvatten en duiden van beleidsinformatie, en het verkrijgen van informatie over beleidsonderwerpen, hun functioneren ten goede zal komen. (Van Wijnen & Hulsen, 2015). Raadsleden geven bovendien aan dat de vergaderdruk en de tijd die zij kwijt zijn aan het lezen van stukken een grote impact hebben op de mate van werkdruk die zij ervaren.

Naast het aantal uren dat raadsleden besteden aan het lidmaatschap, blijkt de leeftijd van raadsleden ook van invloed is op de tevredenheid. Raadsleden jonger dan 44 jaar zijn met een gemiddeld cijfer van 5,3 het minst tevreden. Het meest tevreden zijn raadsleden van 65 jaar of ouder: zij geven als enige leeftijdsgroep een rapportcijfer hoger dan een 6.

De grootte van een gemeente, en daarmee ook de grootte van de gemeenteraad, blijkt van invloed op de mate van tevredenheid van de tijdsbesteding. Voor raadsleden geldt dat tevredenheid daalt naarmate zij in een grotere gemeente zitten. Binnen de gekozen afbakening is zichtbaar dat respectievelijk 61,5% en 55,5% van de raadsleden van gemeenten tussen de 30.001-50.000 en 50.001-100.000 tevreden zijn over de tijdsbesteding.

Ook blijkt dat er een verschil in tijdsbesteding aanwezig is tussen raadsleden en fractievoorzitters. 57,1% van de 'reguliere' raadsleden is tevreden over de tijdsbesteding aan het raadswerk, 24,7% van hen geeft aan dat zij graag meer tijd aan raadswerk zouden willen besteden en 18,3% geeft aan dat zij graag minder tijd aan het raadswerk zouden willen besteden. Fractievoorzitters zijn minder tevreden over hun tijdsbesteding: 49% van hen geeft aan tevreden te zijn. 25,1% van geeft aan meer tijd te willen besteden aan het raadswerk en 25,9% wil graag minder tijd besteden aan het raadswerk.

Raadsleden die voor het eerst raadslid zijn en de vorige raadsperiode nog niet politiek actief waren, blijken voor 49,5% tevreden zijn over hun tijdsbesteding, raadsleden die in hun tweede periode zitten zijn voor 53,7% tevreden en de langer zittende raadsleden (3 periodes of meer) zijn voor 62,1% tevreden over de tijdsbesteding. Verder willen raadsleden die in hun eerste periode zitten, relatief graag meer tijd aan het raadswerk besteden. Deze behoefte neemt af naarmate men langer in de raad zit. (Daadkracht, 2021).

Vanuit deze deelvraag is duidelijk geworden dat er veel verschillende redenen zijn op te sommen welke van invloed zijn op de tevredenheid van de tijdsbesteding. Met name de verhouding tussen het lidmaatschap van de raad en de werk-privésfeer, in combinatie met een hoge werkdruk en een inefficiënte tijdsbesteding, blijken veel mee te spelen in de tevredenheid van de tijdsbesteding van raadsleden. Vanuit de verschillende redenen die van invloed zijn op de tijdsbesteding is er een bepaalde splitsing op te maken. Dit betreft de scheiding tussen redenen die zelf beïnvloed kunnen worden door anderen, en redenen waar geen invloed op uit te oefenen is, zoals leeftijd en de grootte van de gemeente. Een aantal factoren vragen om meer onderzoek. Factoren als wel of geen fractievoorzitter en welke type nevenfuncties (baan, opleiding, gepensioneerd, et cetera.) zijn meerdere malen onderzocht en deze onderzoeksresultaten bieden voldoende inzicht in deze factoren. De factoren

werkdruk en efficiëntie van tijdsbesteding vragen om meer onderzoek. Hier zal daarom ook op gefocust worden; dit zijn redenen voor ontevredenheid die beïnvloed kunnen worden door externe maatregelen en die nog niet eerder op een dergelijke manier onderzocht zijn.

2.1.3. Maatregelen van raadsgriffies

Zoals betoogd in 2.1.1. vormen de griffier en zijn of haar medewerker(s) sinds de dualisering in 2002 de belangrijkste adviseur(s) voor de gemeenteraad. In deze sub-paragraaf zal er daarom gekeken worden naar de rol van de griffier als mogelijke maatregel om de tijdsbesteding van raadsleden te beïnvloeden. Hiermee wordt deelvraag 2 beantwoord: *“Welke maatregelen heeft de raadsgriffie als het gaat om invloed uitoefenen op de tevredenheid van tijdsbesteding?”*

De griffier staat als hoofd van de griffie de gemeenteraad en haar leden bij voor raad en daad. De griffier adviseert raadsleden over hun verschillende rollen, adviseert bij gebruik van raadsinstrumenten, draagt bij aan ontwikkeling van de gemeenteraad en treedt op als vertegenwoordiger van de gemeenteraad. (Democratie in Actie, 2020).

Het verlenen van bijstand aan de raad is te zien als de nummer één taak van de griffier en zijn of haar medewerkers. Ondersteuning vanuit de griffie vloeit daarmee niet alleen maar voort uit de griffier. Democratie in Actie concludeert bij ondersteuning vanuit de griffie het volgende; *“De griffie is de eerste ondersteuner van de raad en wordt geleid door de griffier. De griffier adviseert de gemeenteraad en individuele raadsleden over de werkwijze van de raad, het instrumentarium van de raad en over ontwikkelingen binnen het lokale bestuur. Daarnaast ondersteunt de griffie de raad bij de uitvoering van zijn volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controleren taken. Ook behartigt de griffier de belangen van de gemeenteraad. De griffier is de eerste contactpersoon tussen de gemeenteraad en het college, ambtelijke organisatie en externe partners. Ook kan de griffie helpen met de communicatie naar burgers toe en in de regio.”* (Democratie in Actie, 2020). De genoemde werkzaamheden zijn daarmee als volgt te onderscheiden; een adviserende rol, een ondersteunde rol, een belangenbehartigende rol en een informerende rol voor binnen en buiten het gemeentehuis.

Ten eerste de adviserende rol, het takenpakket van een raadslid omvat vaak complexe juridische vraagstukken. De griffier, met zijn of haar diepgaande juridische kennis, fungeert als een belangrijke adviseur voor de raadsleden. Door juridisch advies te verstrekken en wettelijke procedures toe te

lichten, helpt de griffier ervoor te zorgen dat raadsleden zich zelfverzekerd voelen bij het nemen van beslissingen die voldoen aan de wettelijke kaders. Daarnaast voorziet de griffier raadsleden van advies bij het gebruik van raadsinstrumenten zoals zichtbaar in tabel 2.2.

Tabel 2. 2 Overzicht controlerende en kaderstellende instrumenten

Controlerende instrumenten	Kaderstellende instrumenten
Recht van interpellatie	Budgetrecht
Vragenrecht	Initiatiefrecht
Recht van onderzoek	Indienen van amendementen
	Indienen van moties

Naast deze instrumenten zijn er ook nog twee andere instrumenten welke niet in de controlerende of kaderstellende rol van de raad zijn te plaatsen. Dit betreft de actieve informatieplicht vanuit het college en het recht op individuele ambtelijke bijstand. De actieve informatieplicht voorziet raadsleden van inlichtingen zonder dat een raadslid daarom hoeft te vragen. Artikel 169 van de gemeentewet schrijft voor dat het College van B&W ongevraagd informatie moet aanleveren om de raad inlichtingen te verstrekken die benodigd zijn voor een goede beoefening van het raadslidmaatschap. Het recht op individuele ambtelijke bijstand voorziet raadsleden van het expliciete recht op ambtelijke bijstand dat aan de raad en aan elk individueel raadslid wordt toegekend.

Zoals eerder aangegeven, biedt de griffier met zijn of haar medewerkers deskundigheid aan de raad, zowel gevraagd als ongevraagd. Uit onderzoek is gebleken dat 100% van de respondenten (raadsleden) advies of ondersteuning heeft ontvangen van de griffie, gevraagd dan wel ongevraagd. 81% van de raadsleden laat blijken tevreden te zijn over deze ondersteuning, waarbij een trend zichtbaar was dat relatief oude raadsleden meer tevreden waren dan jongere raadsleden. Wel blijkt dat 49% van de raadsleden verwacht dat meer ondersteuning vanuit de griffier, de werkdruk zou kunnen verminderen. Wanneer gevraagd wordt aan welke vormen van ondersteuning de meeste behoefte is, blijkt dat ondersteuning vanuit de griffier vermeerderd zou kunnen worden op het gebied van vermindering van vergaderdruk, informeren omtrent procedures, taken en bevoegdheden, en training en coaching. Geïmpliceerd wordt dat deze drie vormen van ondersteuning vanuit de griffier de werkdruk zouden kunnen verminderen. De behoefte aan meer ondersteuning vanuit de griffie blijkt daarmee voor veel raadsleden groot. Het blijkt echter niet altijd mogelijk voor griffiers om deze aanvullende ondersteuning te bieden. Uit de knelpuntenanalyse van Berenschot (2020) komt het

volgende beeld naar voren; griffiers en gemeenteraadsleden geven aan, gezien de complexiteit van het werk en de opgaven, de behoefte te hebben aan een meer strategische griffier. In een deel van de gemeenten is de griffier echter vooral een administratief ondersteuner.

Het is duidelijk geworden dat ondersteuning vanuit de griffier vermeerderd zou kunnen worden op het gebied van vermindering van vergaderdruk, informeren omtrent procedures, taken en bevoegdheden, en training en coaching. Geïmpliceerd wordt dat deze drie vormen van ondersteuning vanuit de griffier de werkdruk en de efficiëntie van tijdsbesteding zouden kunnen beïnvloeden. Het blijkt echter niet altijd mogelijk voor griffiers om deze aanvullende ondersteuning te bieden. Zo hebben sommige griffies onvoldoende kwaliteit en/of tijd om de gemeenteraad goed (strategisch) te kunnen ondersteunen. Het gebeurt ook dat de gemeenteraad het zichzelf niet gunt om de eigen ondersteuning (griffie en ambtelijke bijstand) goed in te richten. Tijdgebrek blijkt echter ook een belemmering voor griffiers zelf, en daarmee niet te investeren in het ambt, zo blijkt uit onderzoek van de Vereniging van Griffiers.

2.1.4. Inzet van maatregelen

Naast de ondersteuning vanuit de griffier, wat een belangrijk onderdeel van ondersteuning aan raadsleden vormt, zijn er ook andere vormen van ondersteuning vastgesteld en beschikbaar. In deze sub-paragraaf zal er daarom gekeken worden welke andere maatregelen de gemeenteraad heeft als het gaat om invloed uitoefenen op de tijdsbesteding. Hiermee wordt deelvraag 3 beantwoord: *“Welke andere maatregelen kunnen invloed hebben op de tevredenheid van raadsleden met hun tijdsbesteding?”*

Eén van deze manieren van ondersteuning is ten eerste namelijk vanuit de eigen fractie. Deze vorm van ondersteuning is namelijk wettelijk vastgelegd in de gemeentewet (artikel 33) en wordt vrijwel altijd verder uitgewerkt in een zogenaamd Reglement van Orde. Fractieondersteuning helpt raadsleden hun werk te kunnen doen. De gemeenteraad bepaalt zelf de hoogte van het budget voor fractieondersteuning. In de eerste plaats dient dit budget voor de inzet van middelen voor ondersteuning bij de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van een fractie. Denk hierbij aan het inzetten van vrijwilligers en beroepskrachten, het laten doen van onderzoek, trainingsdagen en cursussen voor de fractie, of achterbanraadplegingen. Budget voor

fractieondersteuning mag niet worden uitgegeven aan verkiezingsbijeenkomsten, giften, leningen, betalingen aan de politieke partij, collectieve opleidingskosten en relatiegeschenken en cadeaus. (Democratie in Actie, 2020). Met het budget voor fractieondersteuning wordt wisselend omgegaan, aldus Hessels (2018). Vaak wordt dit geschrapt of wordt er vrijwillig vanaf gezien, is er sprake van ondersteuning in natura of is er een beperkt budget. Een gebrek aan voldoende ondersteuning vanuit de eigen fractie wordt gezien als een inbreuk op de tijdsbesteding en verhoging van de werkdruk, wat onvrede doet groeien. (Van Wijnen & Hulsen, 2015)

Ten tweede is er een breed aanbod aan mogelijke ondersteuning vanuit zogenaamde ‘‘hulptroepen’’, een begrip van Schram et. al. (2017) en Democratie in Actie (2020) als het gaat om wettelijke raadsinstrumenten. Vanuit het onderzoek van Schram et. al. zijn enkele aanbevelingen gedaan om enkele hulptroepen in te zetten ter bevordering van de controlerende taak van de gemeenteraad. De aanwezigheid van hulpbronnen en de mogelijkheid om ze in te zetten ter ondersteuning van het raadswerk, is voor raadsleden belangrijk. Naast de hulptroepen zoals beschreven door Schram, zijn er volgens Democratie in Actie (2020) nog andere hulptroepen. Voor de visualisering hiervan is er een infographic ontworpen waarin deze manieren van ondersteuning overzichtelijk worden weergegeven.

Figuur 2. 4 Infographic "Voor een krachtige raad" (VNG, 2020)

In figuur 2.4 is zichtbaar dat Democratie in Actie onderscheid maakt tussen wettelijke en niet wettelijke ondersteuning. Daarnaast is er een ladder te zien, hoe hoger op de ladder hoe meer invloed een raadslid uitoefent. De treden van deze ladder zijn zichtbaar verdeeld in controlerende instrumenten en kaderstellende instrumenten. Kijkend naar de wettelijke ondersteuning, door Democratie in Actie net als Schram et. al (2017) ‘‘hulptroepen’’ genoemd, wordt duidelijk dat ondersteuning hier gedefinieerd wordt als ondersteuning welke middels of krachtens de wet vastgesteld of beschreven is.

Waar Democratie in Actie eerder hulptroepen een brede definitie gaf, zoals het gebruik van moties, amendementen of ambtelijk advies, kijkt Schram met name naar (groepen) personen van buitenaf die hulp bieden. Hiervoor worden vier soorten ondersteunende ‘‘hulptroepen’’ beschreven: gericht op extra capaciteit, aanvullende deskundigheid, frisse inspiratie en belevingsinformatie. In tabel 2.3 staan deze hulptroepen beschreven.

Tabel 2.3 Overzicht hulptroepen (Schram et al, 2017)

Hulptroep	Beschrijving
Extra capaciteit	Extra handen die helpen bij het voorbereiden van de controlerende taak van de raadsleden. Denk aan fractie ondersteuning vanuit de eigen politieke achterban, door burgerraadsleden of inhuur van arbeidskrachten.
Aanvullende deskundigheid	Ondersteunen raadsleden met raad, waardoor raadsleden een betere/slimmere beslissing kunnen nemen. Deze vorm van hulp is bedoeld om een zekere kennis leegte op te vullen. Denk aan hulp in de vorm van adviesrapporten van kennisinstellingen.
Frisse inspiratie	Bieden raadsleden nieuwe, verfrissende inzichten Bij deze vorm van ondersteuning gaat het vaak om het beleggen van sessies om raadsleden te inspireren en van nieuwe ideeën te voorzien. Denk aan hulptroepen die een ‘hackaton’ beleggen en door middel van big data-analyse komen tot nieuwe inzichten.
Belevingsinformatie	Leveren belevingsinformatie over hoe beleid uitwerkt in de praktijk: hoe ervaren inwoners, hulpbehoevenden, cliënten door de gemeente geleverde diensten. Denk aan burgerfora en cliëntenraden die raadsleden van ervarings- en belevingsinformatie voorzien.

Naast ondersteuning vanuit de eigen fractie, is er ten derde een andere vorm van ondersteuning, de ondersteuning vanuit het ambtelijk apparaat. Veelal gaat in de vorm van technische vragen. Deze technische vragen zijn feitelijk en objectief van inhoud, in tegenstelling tot schriftelijke vragen, en zijn ter verduidelijking van of ter aanvulling op raadsstukken. Denk bijvoorbeeld aan vragen omtrent de erfgrenzen in een bestemmingsplan.

Ten vierde is uit verschillende onderzoeken naar voren gekomen dat raadsleden opmerken dat fractiebudgetten te klein zijn om professionele ondersteuning in te huren. Met name raadsleden uit kleinere gemeenten en van lokale partijen worstelen hier mee. Zij hebben in tegenstelling tot grotere gemeenten niet de beschikking over ondersteuning (vanuit de politieke achterban) en, zo stellen zij, goede raad kost nu eenmaal geld. Uit een onderzoek onder raadsgriffiers in 2015 blijkt dat gemeenteraden een bijna vanzelfsprekende neiging hebben om als eerste te bezuinigen op hun eigen taken en budget. De raad probeert hiermee het goede voorbeeld te geven, maar kan zichzelf daardoor ook flink benadelen. Het onderzoek toont aan dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen gemeenten wat betreft het budget voor de ondersteuning van de gemeenteraad, zoals de griffie-ondersteuning, kosten voor onderzoek ten behoeve van de raad (zoals rekenkameronderzoek) en opleidingskosten voor raadsleden. Budget vormt tegelijk een basisvoorwaarde voor ondersteuning. Dit sluit aan bij de eerdere conclusie van Hessels (2018), die veronderstelde dat door een te klein budget, van daadwerkelijke ondersteuning nauwelijks sprake kan zijn. Het alloceren van budget voor de juiste ondersteuning zou daarom als een investering in de rollen van de raad moeten worden gezien, in plaats van een uitgave. Goed werkende democratie heeft een prijs, maar bovenal ook een opbrengst en waarde. De inzet van hulptroepen heeft dan waarde, in plaats van dat het geld kost.

Raadsleden geven aan dat vooral de griffier hen wijst op de procesmatige maatregelen voor ondersteuning. Ze houden zichzelf verantwoordelijk voor het zoeken naar inhoudelijke ondersteuning. Zij stellen dat het toevoegen van hulpbronnen kan helpen in het creëren van evenwichtigere machtsbalans (Schram e.a.,2017). Wanneer raadsleden wordt voorgelegd op welke manieren ondersteuning verbeterd zou kunnen worden, zijn er vier actoren veelgenoemd. De eerste betreft de griffier, welke in hoofdstuk 4.2. is uiteengezet. Ten tweede de collega raadsleden. Van Wijnen & Hulsen (2015) bedoelen hier met name de controle op andere raadsleden tijdens vergadering, door bijvoorbeeld spraakzame raadsleden het woord te ontnemen wanneer zij lange tijd aan het woord zijn, om zo de continuïteit van de vergadering te waarborgen. Als derde actor ambtenaren. 40% van de raadsleden zou graag meer en/of betere ondersteuning van de raadsleden willen, door bijvoorbeeld in te grijpen op de wijze van informatievoorziening. Raadsleden geven aan dat informerende stukken, bijvoorbeeld brieven of toelichtingen op voorstellen, vaak lang, onbegrijpelijk of overcompleet zijn.

Naast het samenvatten van teksten, geeft bijna de helft van de raadsleden aan dat zij voornamelijk hulp wil door middel van het verstrekken van informatie over beleidsonderwerpen. Ten vierde de fractieassistenten. Het onderliggende feit dat er niet binnen elke raad of fractie maatregelen bestaan tot het hebben van een fractie assistent, wordt pijnlijk duidelijk. Bijna 40% van de raadsleden geven aan dat ondersteuning van een fractie-assistent gewenst is, wanneer fractie een dergelijke assistent al in dienst hebben, wordt hier meer of betere ondersteuning mee bedoelt. Een raadslid wiens fractie nog geen fractie-assistent heeft, geeft aan dat een fractie-assistent zeer welkom zou zijn bij het onder andere verwerken van inkomende mails door te filteren en te samenvatten.

In deze paragraaf is besproken welke andere maatregelen raadsleden hebben om invloed uit te oefenen op werkdruk en efficiëntie van tijdsbesteding. Het is duidelijk geworden dat raadsleden op verschillende manieren ondersteuning bij hun raadswerk missen. In veel gevallen gaat het om ‘meer’ ondersteuning ten opzichte van de huidige ondersteuning. Sommige raadsleden hebben echter ook aangegeven een ‘nieuw’ soort ondersteuning te verlangen, dat van een fractie-assistent die bijvoorbeeld administratieve werkzaamheden kan oppakken. In de andere gevallen gaat het alleen om verhoging van de hoeveelheid ondersteuning. Raadsleden zouden graag meer ondersteuning willen via de griffie op het gebied van advisering en ondersteuning bij raadsinstrumenten. Vanuit het ambtelijk apparaat zouden raadsleden graag meer informatie ontvangen die daarnaast ook beter te begrijpen is. Vanuit het persoonlijke perspectief missen raadsleden de maatregelen om opleidingen te volgen, cursussen te volgen of goede adviseurs in te huren over bepaalde onderwerpen. De relatie tussen raad en organisatie uitgezonderd, zijn veel van deze wensen voor meer ondersteuning te herleiden naar een gebrek aan budget. Raadsleden gunnen het zichzelf niet om budget aan te wenden voor eigen ondersteuning, training, advisering en inhoudelijke verdieping. Het is daarmee helder dat verschillende, reeds gebruikte manieren van ondersteuning gewaardeerd worden, maar veelal pas echt van waarde zijn wanneer deze ondersteuning verbeterd of vermeerderd is.

2.1.5. Overzicht vervolgebruik theorieën

In voorgaande sub-paragrafen zijn er vier onderwerpen theoretisch toegelicht. Deze vier onderwerpen vormen samen de basis voor de enquête die in hoofdstuk 4 geanalyseerd zal worden. Vanuit deze onderwerpen kan opgemaakt worden met welke delen hiervan dit onderzoek vervolgd zal worden. In dit overzicht wordt daarom per onderwerp aangegeven wat verder gebruikt zal worden in het vervolg van dit onderzoek.

Ten eerste is er gekeken naar de rollen van de raad, waarin is gebleken dat sinds de dualisering in 2022 er drie rollen op te maken zijn, welke de raad uit dient te voeren. Deze drie rollen zijn te onderscheiden in een kaderstellende rol, een controlerende rol, en een volksvertegenwoordigende rol. Volgens Daadkracht zijn deze rollen echter ook samen te vatten in twee rollen, bestuurlijke en volksvertegenwoordigend.

Ten tweede is er gekeken naar redenen voor (on)tevredenheid, waarin is gebleken dat er twee soorten redenen zijn te onderscheiden; beïnvloedbare redenen en natuurlijke redenen. Er zal gefocust worden op de factoren werkdruk en efficiëntie van tijdsbesteding.

Ten derde is er gekeken naar de rol van de griffier als ondersteuner van de gemeenteraad. Hieruit blijkt dat ondersteuning vanuit de griffier vermeerderd zou kunnen worden op het gebied van vermindering van vergaderdruk, informeren omtrent procedures, taken en bevoegdheden, en training en coaching. Geïmpliceerd wordt dat deze drie vormen van ondersteuning vanuit de griffier de werkdruk zouden kunnen verminderen. Het blijkt echter niet altijd mogelijk voor griffiers om deze aanvullende ondersteuning te bieden.

Tot slot is er gekeken naar het inzetten van maatregelen om de tijdsbesteding van raadsleden te beïnvloeden, welke maatregelen er mogelijk zijn en wat het mogelijke effect zou kunnen zijn. De theorie van Schram e.a. (2017) blijkt als een overkoepelende theorie een goede basis te zijn voor het in beeld krijgen van verschillende maatregelen. Er zijn vier soorten maatregelen waarvan er drie verder gebruikt zullen worden; maatregelen voor extra capaciteit, voor meer kennis en voor meer belevingsinformatie. De besproken maatregelen in 2.1.4. zijn bij deze drie soorten maatregelen goed in te delen, waarbij opgemerkt moet worden dat veel van de maatregelen gericht lijken te zijn op extra

capaciteit of extra kennis, zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid voor een fractie-assistent of het verder mogelijk maken van informatiesessies van derden.

2.2. Definities

In paragraaf 2.2. zullen de theoretische kaders samengevat worden waarbij de relevantie voor het uit te voeren onderzoek. In voorgaande paragraaf zijn er vier onderwerpen theoretisch toegelicht waarbij er geconcludeerd werd dat er van meerdere onderwerpen verschillende onderdelen gebruikt kunnen worden voor het onderzoek. In deze paragraaf zullen deze verschillende onderdelen gedefinieerd worden, waarbij de afbakening van het concept wordt gegeven.

2.2.1. Werkdruk

Een groot gedeelte van dit onderzoek richt zich op de tevredenheid van raadsleden over hun tijdsbesteding van het raadslidmaatschap. Tijdsbesteding is een begrip dat op meerdere manieren gedefinieerd kan worden. Voor dit onderzoek is het dan ook van belang om dit begrip te definiëren.

Eerder is aangetoond dat de helft van de raadsleden de werkdruk en tijdsbelasting te hoog vindt. Een meerderheid van de raadsleden vinden het aantal uren dat ze vergaderen te veel. De *Basismonitor politieke ambtsdragers 2019* geeft aan dat werkdruk één van de drie grote redenen vormt waarom raadsleden ontevreden zijn, aldus Denters, Jansen & Zuydam. (2015). De werkdruk hangt samen met het aantal uren dat raadsleden per week aan hun lidmaatschap besteden: hoe meer tijd raadsleden besteden aan hun lidmaatschap, hoe hoger de werkdruk. Het verlichten of volledig verhelpen van werkdruk komt de tevredenheid ten goede, aldus Van Asch et al (2000): “*Het oplossen van werkdruk leidt tot verbeterde prestaties en grotere tevredenheid.*”

De concrete definitie van werkdruk wordt daarmee: *Mate van verschil tussen het totaal aantal uren dat raadsleden per week gemiddeld besteden aan het raadswerk en het totaal aantal uren wat raadsleden verwachten minimaal nodig te hebben.*

2.2.2. Efficiëntie van de tijdsbesteding

Naast de tijdsbesteding van raadsleden in termen van hoeveelheid, vormt de wijze hoe deze tijd wordt besteed ook een groot deel van dit onderzoek. Doelmatig werken betekent efficiënt werken. Op zo'n manier werken dat het zo min mogelijk tijd, inspanning en middelen kost en de taak zo praktisch en zo goed mogelijk wordt uitgevoerd: zoveel mogelijk taken goed afronden. (Rietbroek, 2020). Het is dan ook van belang dit begrip op een goede manier te ontleden. Eerder is aangetoond dat raadsleden verschillende rollen hebben; de controlerende, kaderstellende en volksvertegenwoordigende rol. Deze drie rollen kennen verschillende werkzaamheden en vormen daarmee samen de totale tijdsbesteding van een raadslid aan zijn raadswerk. Het begrip tevredenheid met efficiëntie van tijdsbesteding is in dit onderzoek daarom tweeledig te definiëren. Ten eerste is het definiëren als *'Het verschil tussen de huidige hoeveelheid uren besteed per rol en gewenste hoeveelheid uren per rol*. Ten tweede wordt met de efficiëntie ook gekeken naar de *kwaliteit van de werkzaamheden bij de verschillende rollen*.

2.2.3. Effect van maatregelen om tijdsbesteding te beïnvloeden

Het adviserende gedeelte van dit onderzoek zal in gaan welke maatregelen invloed zullen hebben op de tevredenheid rondom tijdsbesteding van raadsleden. Het concept *'Effect maatregelen om tijdsbesteding te beïnvloeden'* is een concept met brede definities. Om een goed advies te formuleren, is het belangrijk om te definiëren welke maatregelen er bestaan. Deze maatregelen worden aangeduid als hulptroepen of aanvullende ondersteuning. Raadsleden stellen dat het toevoegen van hulpbronnen kan helpen in het creëren van evenwichtigere machtsverdeling en het verminderen van werkdruk.

Schram et. al (2017) beschrijven drie soorten hulpbronnen die de raad meer in positie kunnen brengen en de werkdruk kunnen verminderen: gericht op extra capaciteit, aanvullende deskundigheid, en belevingsinformatie. Deze drie soorten ondersteuning zijn de instrumenten van het begrip: *'maatregelen die tijdsbesteding beïnvloeden'*.

Ten eerste de capaciteitsfunctie. Simpelweg het hebben van extra handen die helpen bij het voorbereiden van de controlerende taak van de raadsleden, het idee van vele handen maken licht werk. Denk aan fractie ondersteuning vanuit de eigen politieke achterban, door burgerraadsleden of inhuur van arbeidskrachten.

Ten tweede is er de ‘deskundigheidsfunctie’. Hulptroupen ondersteunen raadsleden met raad, waardoor raadsleden een betere/slimmere beslissing kunnen nemen in de besluitvorming. Deze vorm van hulp is bedoeld om missende kennis of kunde op te vullen en helpt in de voorbereiding en/of uitvoering van het raadswerk. Deze hulptroupen leveren als het ware de munitie om in de raadsvergadering het college stevig aan de tand te kunnen voelen. (Schram et. al (2017)). Denk hierbij bijvoorbeeld aan hulp in de vorm van adviesrapporten van kennisinstellingen. Deze adviesrapporten betekenen een verandering in de tijdsbesteding op het gebied van inlezen en voorbereiden, maar resulteert in raadsleden die meer inhoudelijke argumenten klaar hebben voor in vergaderingen.

In de derde categorie hulp gaat het om een ‘informatiefunctie’. De hulptroupen leveren belevingsinformatie over hoe beleid uitwerkt in de praktijk: hoe ervaren inwoners door de gemeente geleverde diensten? Waar het bij de deskundigheidsfunctie specifiek gaat om missende kennis op te vullen, speelt hier veel hoe vastgesteld beleid nou echt uitgevoerd en ervaren wordt.

2.3. Conceptualisatie

In de voorgaande paragraaf is duidelijk geworden dat er drie definities, dimensies, voor tevredenheid met tijdsbesteding gehanteerd worden: werkdruk, de efficiëntie van tijdsbesteding en maatregelen die tijdsbesteding kunnen beïnvloeden. Aan de hand van de verschillende besproken theorieën in paragraaf 2.1 kunnen deze definities verder ontleed worden door zogenaamde sub-dimensies te introduceren. Deze dimensies en sub-dimensies vormen samen de conceptualisatie. Deze conceptualisatie staat weergegeven in tabel 2.2 en 2.3.

Concept	Dimensie	Sub dimensie
	- Werkdruk	- Mate van verschil tussen totaal bestede uren en totaal gewenste uren

Tevredenheid met tijdsbesteding	- Efficiëntie van tijdsbesteding	- Mate van verschil tussen aantal uren per rol en gewenste aantal uren per rol. - Kwaliteit van de uitvoering van de rol
--	----------------------------------	---

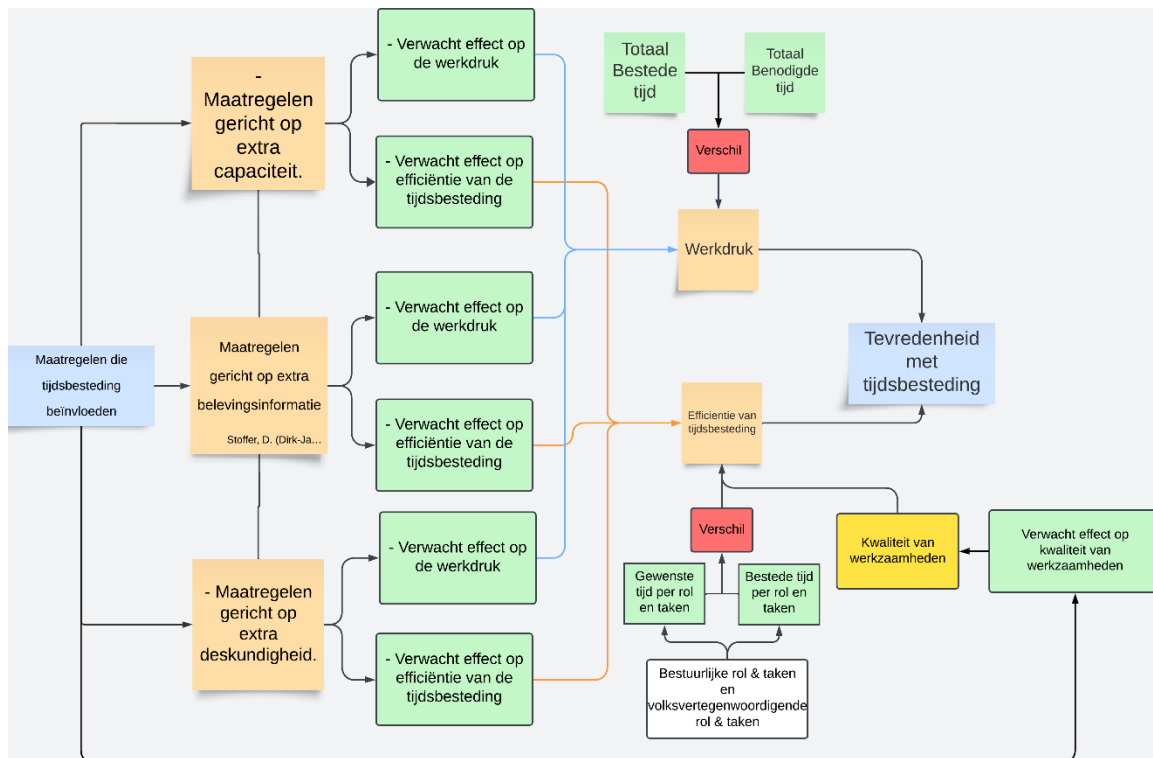
Tabel 2. 4 Conceptualisatie werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding

Concept	Dimensie	Sub dimensie
Effect van maatregelen die tijdsbesteding beïnvloeden	- Maatregelen gericht op extra capaciteit.	- Verwacht effect op de werkdruk - Verwacht effect op efficiëntie van de tijdsbesteding - Verwacht effect op kwaliteit van werkzaamheden
	- Maatregelen gericht op extra deskundigheid.	- Verwacht effect op de werkdruk - Verwacht effect op efficiëntie van de tijdsbesteding - Verwacht effect op kwaliteit van werkzaamheden
	- Maatregelen gericht op extra belevingsinformatie	- Verwacht effect op de werkdruk - Verwacht effect op efficiëntie van de tijdsbesteding - Verwacht effect op kwaliteit van werkzaamheden

Tabel 2. 5 Concept maatregelen die tijdsbesteding beïnvloeden

De concepten met de verschillende dimensies en sub dimensies kunnen gevisualiseerd weergegeven met onderstaand model, waarin wordt weergegeven op welke manier tevredenheid met tijdsbesteding gemeten zal worden. Links en rechts zijn twee blauwe afhankelijke variabelen zichtbaar. De oranje vakken zijn de verschillende dimensies, waarbij groene vakken subdimensies vormen. Om aan te duiden dat het verschil tussen een aantal subdimensies als leidraad wordt gebruikt bij het duiden van de bevindingen, zijn deze verschillen rood gemaakt. Een aanvulling op de dimensie ‘efficiëntie van tijdsbesteding’ heeft een gele kleur gekregen. Ditzelfde geldt voor het witte vlak bij

de tijd besteed aan verschillende rollen en taken, het gaat hier om aanvullende informatie.

Figuur 2. 5 Conceptueel Model

3. Onderzoekopzet

Op basis van literatuuronderzoek (deskresearch) enerzijds en enquêtes (fieldresearch) anderzijds, is er in het theoretische gedeelte onderzoek gedaan naar de redenen achter de (on)tevredenheid van raadsleden in Nederland. De enquête is in een periode van weken beschikbaar gesteld voor beantwoording, waarna de resultaten zijn geanalyseerd en verwerkt in dit onderzoek ter ondersteuning van het eerdere literatuuronderzoek. In dit hoofdstuk zal er een verdiepende specificering volgen op deze desk- en fieldresearch.

Vanwege het tijdsplan en de aard van dit onderzoek, is het niet mogelijk om alle 344 gemeenten in Nederland te enquêteren (Rijksoverheid, 2022). Daarom is ervoor gekozen om een quasi-willekeurige steekproef te nemen. De enige voorwaarde die gesteld is aan deze steekproef, is dat deze onderdeel dient te zijn van de zogenaamde M50. M50, voorheen Platform Middelgrote Gemeenten (PMG), is een netwerk van middelgrote gemeenten, vaak met centraal regionale functies en stedenbouwkundige vraagstukken, van vergelijkbare grootte (30.000 tot 80.000 inwoners).

M50 is een platform dat staat voor kennis delen, elkaar inspireren, samen experimenteren en zichzelf bekend maken (M50, z.d.).

Aan de hand van deze onderzoeksopzet kan het volgende geconcludeerd:

Ten eerste zal bij de eerste deelvraag (*Welke redenen zijn van invloed op de tevredenheid van raadsleden over de tijdsbesteding van het raadslidmaatschap?*) gebruik worden gemaakt van kwalitatieve deskresearch door middel van literatuuronderzoek. Er zal hier een inhoudsanalyse op worden verricht door te kijken naar welke relevante informatie er in openbaar beschikbare literatuur te vinden is. Bij de tweede deelvraag (*Welke maatregelen heeft de raadsgriffie als het gaat om invloed uitoefenen op de tijdsbesteding?*) zal dit ook zo zijn. Dit geldt ook voor de derde deelvraag. Bij de vierde deelvraag (*In hoeverre verwachten raadsleden dat gegeven maatregelen invloed hebben op de tevredenheid van de tijdsbesteding?*) zal er gebruik worden gemaakt van kwantitatieve fieldresearch. Door middel van een enquête is er geïnventariseerd welke mogelijke (maatregelen) daadwerkelijk invloed zullen hebben op raadsleden en welke manieren om invloed uit te oefenen voorkeur hebben bij de raadslid en waarom wel of niet. De maatregelen zijn ingericht vanuit de drie gekozen typen hulptroepen zoals geïntroduceerd door Schram et. al (2017). Deze maatregelen zijn zichtbaar in tabel 3.1.

Tabel 3.1 Overzicht maatregelen

Typen hulptroepen gericht op:	Maatregel
Extra capaciteit	Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.
	Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.
	Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.
	Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten
Aanvullende deskundigheid	Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren
	Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen
	Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente

	Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.
Belevingsinformatie	Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid
Extra capaciteit/aanvullende deskundigheid/belevingsinformatie	Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.

3.1. Operationalisatie

Aan de hand van de conceptualisatie in 2.3. kan erdoor te operationaliseren een schema worden samengesteld welke verschillende dimensies, sub-dimensies en indicatoren de verschillende concepten bevatten. In tabel 3.2 staat een weergave van de operationalisatie van het concept tevredenheid.

Tabel 3. 2 Operationalisering van tevredenheid met tijdbesteding

Dimensie	Sub dimensie	Indicator
- Werkdruk	- Mate van verschil tussen totaal bestede uren en totaal gewenste uren	- Hoeveel uren besteedt u gemiddeld per week aan het raadlidmaatschap? - Hoeveel uren per week heeft u gemiddeld nodig om nodig om het raadslidmaatschap goed in te kunnen vullen?
- Efficiëntie van tijdsbesteding	- Mate van verschil tussen aantal uren per rol en gewenste aantal uren per rol. - Kwaliteit van de uitvoering van de rol	- Hoeveel uur besteed u gemiddeld per week aan onderstaande taken? - Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan onderstaande taken? - Geef op basis van een schaal van 1 tot 10 aan; Hoe vindt u dat u onderstaande taken op dit moment uitvoert? 1: Niet goed genoeg. 10: Perfect. - Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat het gevolg is voor het cijfer dat u uzelf gaf voor de uitvoering van de verschillende taken binnen het raadslidmaatschap, bij invoering van onderstaande maatregelen. 1: <i>Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor op de lange termijn verslechteren</i> en 5: <i>Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor op de lange termijn verbeteren.</i>

Tabel 3. 3 Operationalisering van effect van maatregelen die tijdsbesteding beïnvloeden

Dimensie	Sub dimensie	Indicator
Maatregelen gericht op extra capaciteit	Verwacht effect op werkdruk	Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de tijd die u besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel
	Verwacht effect op efficiëntie van de tijdsbesteding	Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de taken die u uitvoert voor uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel
Maatregelen gericht op extra deskundigheid	Verwacht effect op werkdruk	Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de tijd die u besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel
	Verwacht effect op efficiëntie van de tijdsbesteding	Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de taken die u uitvoert voor uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel
Maatregelen gericht op extra belevingsinformatie	Verwacht effect op werkdruk	Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de tijd die u besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel
	Verwacht effect op efficiëntie van de tijdsbesteding	Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de taken die u uitvoert voor uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel

Om het concept tevredenheid verder meetbaar te maken is ervoor gekozen om aan de indicatoren een bepaalde mate van tevredenheid af te bakenen, om zo op basis van de uitkomsten van de enquête uitspraken te kunnen doen over hoe hoog het niveau van tevredenheid is onder de ondervraagde raadsleden. De dimensies werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding wordt gemeten door: bestede tijd minus de tijd die nodig is. De mate van werkdruk en de mate van tevredenheid met bestede uren per taak kan worden gemeten aan de hand van onderstaande tabel.

Tabel 3. 4 Normering mate van werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding

Verschil	Werkdruk
12 uur of meer	Zeer laag
8 tot 12 uur	Bovengemiddeld laag
4 tot 8 uur	Laag
1 tot 4 uur	Redelijk laag
0 uur	Gezond
-1 tot -4 uur	Redelijk hoog
-4 tot -8 uur	Hoog
-8 uur tot -12 uur	Bovengemiddeld hoog
-12 uur of meer	Zeer hoog

Het effect van de maatregelen wordt gemeten door de betekenis in onderstaande tabel te geven aan de waarde die is ingevuld op de Likertschaal. In tabel 3.5 en tabel 3.6 is zichtbaar hoe het effect op de werkdruk en het effect op de efficiëntie van tijdsbesteding wordt gemeten.

Tabel 3. 5 Normering effect op werkdruk

Waarde Likertschaal	Gevolg
1	Zeer negatief, Ik heb hierdoor meer tijd nodig voor een goede invulling van het raadlidmaatschap op de lange termijn
2	Negatief
3	Geen
4	Positief
5	Zeer positief, Ik heb hierdoor minder tijd nodig voor de uitvoering van het raadlidmaatschap op de lange termijn

Tabel 3. 6 Normering effect op efficiëntie van tijdsbesteding

Waarde Likertschaal	Gevolg
1	Zeer negatief, Ik kan hierdoor minder taken uitvoeren op de lange termijn
2	Negatief
3	Geen
4	Positief
5	Zeer positief, ik kan hierdoor meer taken uitvoeren op de lange termijn

3.2. Validiteit en betrouwbaarheid

Voor deelvraag één, twee en drie is er gebruik gemaakt van deskresearch, door onder andere literatuuronderzoek. Om ervoor te zorgen dat de gemeten variabelen in deze deelvragen valide en betrouwbaar zijn en zo geschikt zijn voor een toekomstig vervolgonderzoek, zijn er een aantal eisen en voorwaarden worden gesteld aan het te voltooien literatuuronderzoek.

Voor het literatuuronderzoek is gezocht naar literatuur via Google en met name Scholar via de zogenaamde bibliografische methode ofwel wetenschappelijke artikelen zoeken met specifieke

termen. Om de interne en externe validiteit te waarborgen, zijn de volgende termen gebruikt om informatie te zoeken: tijdsbesteding raadsleden, tevredenheid raadsleden, tijdsbesteding gemeenteraad, tevredenheid gemeenteraad, rollen van de gemeenteraad, werkzaamheden griffier, strategische griffie, griffie ondersteuning, ambtelijke ondersteuning gemeenteraad, werkdruk raadsleden.

Daarnaast is er via de zogenaamde sneeuwbalmethodede gezocht naar relevante artikelen via literatuurlijsten van nieuwsartikelen, eerder gevonden wetenschappelijke artikelen, onderzoek scripties en bestuurskundige magazines.

De betrouwbaarheid van de te vinden artikelen is gewaarborgd door gebruik te maken van de volgende eisen. Ten eerste moesten de artikelen vindbaar zijn via Google, bij voorkeur Scholar. Daarmee zullen de meeste gezochte artikelen wetenschappelijk van aard zijn. Ten tweede moest duidelijk zijn wat de doelgroep van het artikel is. Ten derde dienden de onderzoeksvragen relevant te zijn met een expliciete beantwoording en een heldere conclusie. Ten vierde moest het gevonden artikel zelf ook voldoende verwijzingen hebben, bij voorkeur meer dan vijf.

Voor deelvraag vier is er gebruik gemaakt van fieldresearch in de vorm van enquêtes. Deze enquête is gebruikt als instrument om te achterhalen of raadsleden kampen met een hoge werkdruk, een inefficiënte manier van tijdsbesteding, en of gegeven maatregelen effect kunnen hebben op deze factoren binnen de tijdsbesteding. Om verkeerde interpretaties bij coderen te vermijden, is er gekozen voor enkel gesloten vragen. Deze gesloten vragen waren veelal meerkeuze, daar dit ook gesloten vragen zijn. Meerkeuzevragen bieden op een "gesloten" manier een respondent net wat meer keuze dan een ja/nee antwoord bij een vraag. Om de fieldresearch verder betrouwbaar te houden, is elke respondent op een gelijkwaardige manier benaderd via de raadsgriffier met dezelfde inleiding en uitleg via een begeleidend schrijven.

4. Mogelijke maatregelen in de praktijk

In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op de werkdruk van raadsleden, de efficiëntie van hun tijdsbesteding en kwaliteit van werkzaamheden en de verwachte effecten van de maatregelen uit paragraaf 2.1.4. Onder 61 gemeenten is een enquête gehouden om de werkdruk, de efficiëntie van tijdsbesteding en de voorgestelde maatregelen te toetsen. De enquête is verstuurd naar de griffies van de gemeenten die deelnemen aan de M50. In totaal zijn meer dan 1300 raadsleden uitgenodigd. Er hebben 42 raadsleden uit 24 verschillende gemeenten de enquête ingevuld en alle respondenten hebben de enquête 100% ingevuld. De gemeenten Schagen en Meijerijstad leveren de meeste respondenten, van beide gemeenten hebben vier raadsleden de enquête ingevuld.

In dit hoofdstuk zal eerst de werkdruk worden besproken. Daarna zal er worden ingegaan op de efficiëntie van de tijdsbesteding van raadsleden. Tot slot zal er worden ingegaan op de in welke mate de raadsleden verwachten baat te hebben bij de voorgestelde maatregelen, verdeeld over de verschillende rollen en typen mat. Er wordt hiermee antwoord gegeven op de vierde deelvraag: *‘In hoeverre verwachten raadsleden dat gegeven mogelijke maatregelen invloed zullen hebben op hun tevredenheid van tijdsbesteding?’*

4.1. Werkdruk

Raadsleden is gevraagd hoeveel uren zij in totaal gemiddeld per week besteden aan het raadslidmaatschap. Ook is er gevraagd hoeveel uren zij denken nodig te hebben om het raadslidmaatschap goed in te kunnen vullen. Door de antwoorden op deze twee vragen met elkaar te vergelijken, kan de mate van werkdruk worden beschreven.

De respondenten hebben op de vraag: ‘Hoeveel uur besteed u gemiddeld per week aan het raadslidmaatschap totaal?’ geantwoord met een gemiddeld aantal van 16,49 uur per week. De meest gegeven blijken 15 en 20 uur te zijn, met uitschieters van 5 tot 30 uur per week.

Tabel 4. 1 Frequentie van totaal aantal bestede uren per week

Totaal aantal bestede uren per week	Frequentie
0 tot 5	0
5 tot 10	5
10 tot 15	8
15 tot 20	12
20 tot 25	13
25 tot 30	3
30 tot 35	1
35 tot 40	0
40 of meer	0

De respondenten hebben geantwoord op de vraag: ‘Hoeveel uur per week heeft u totaal gemiddeld nodig om het raadlidmaatschap goed in te vullen?’ geantwoord met een gemiddeld aantal van 20,46 uur per week. Het meest gegeven antwoord is hier 20 uur per week, gevolgd door 15 en 25.

Uitschieters zijn hier extremer dan bij de werkelijk bestede uren; deze gaan van 5 tot 60 uur per week.

Tabel 4. 2 Frequentie van totaal gewenste aantal uren per week

Gewenst aantal uren per week	Frequentie
0 tot 5	0
5 tot 10	2
10 tot 15	7
15 tot 20	11
20 tot 25	12
25 tot 30	5
30 tot 35	3
35 tot 40	0
40 of meer	2

Werkdruk wordt gemeten door het verschil tussen de gemiddelde bestede tijd en de gemiddelde benodigde tijd, daarmee is de werkdruk gemiddeld -3,97. Dit betekent dat gemiddeld genomen de werkdruk redelijk hoog is. Door van alle individuele resultaten het verschil te berekenen en daarvan een gemiddelde te berekenen, ontstaat er een gemiddeld verschil van -3,97. Met dit gemiddelde blijft de werkdruk alsnog redelijk hoog. Wanneer de individuele gevallen echter los van elkaar worden bekeken, (zie tabel 4.3) wordt duidelijk dat 20 van de 42 respondenten een gezonde werkdruk hebben;

zij besteden nu net zoveel tijd als dat men nodig acht. Daarnaast zijn er echter ook raadsleden die bijna een verdubbeling van de huidige tijdsbesteding als wenselijk zien door bijvoorbeeld 20 in plaats 10 uur te willen besteden, 60 in plaats van 30, of 22,5 in plaats van 15 uur per week. Deze verdubbelingen, of bijna verdubbelingen, zorgen voor een scheef beeld van de werkdruk; bijna de helft van de respondenten heeft geen verschil tussen bestede tijd en gewenste tijd, en toch is de gemiddelde werkdruk door deze uitschieters redelijk hoog met een tekort van 3,97 uur per week. Er zijn echter ook raadsleden die niet kampen met een hoge werkdruk, maar juist een lage werkdruk en meer tijd besteden dan dat zij eigenlijk nodig vinden, dit zijn wel maar twee respondenten.

Tabel 4. 3 Overzicht werkdruk per categorie

Verskil	Frequentie	Categorie mate van werkdruk
12 uur of meer	0	Zeer laag
8 tot 12 uur	0	Bovengemiddeld laag
4 tot 8 uur	1	Laag
1 tot 4 uur	1	Redelijk laag
0 uur	20	Gezond
-1 tot -4 uur	5	Redelijk hoog
-4 tot -8 uur	9	Hoog
-8 uur tot -12 uur	4	Bovengemiddeld hoog
-12 uur of meer	2	Zeer hoog

4.2. Efficiëntie van werkzaamheden

Raadsleden is gevraagd hoeveel uur per week zij besteden aan verschillende bestuurlijke en volksvertegenwoordigende taken, en hoeveel tijd zij nodig denken te hebben voor deze taken. Bestuurlijke taken omvatten onder andere vergaderingen en het stellen van schriftelijke vragen, terwijl volksvertegenwoordigende taken zoals gesprekken met inwoners en deelname aan wijkbijeenkomsten die buiten het gemeentehuis plaatsvinden. Beide groepen taken zijn apart voorgelegd aan de respondenten.

Op de vraag ‘‘Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan onderstaande bestuurlijke taken en/of werkzaamheden?’’ volgt een totaal gemiddelde van bestuurlijke werkzaamheden van 17,03 uur per week. De twee ‘‘grootste’’ taken betreffen het lezen van vergaderstukken en het voeren van fractievergaderingen. De precieze hoeveelheid uren per taak is zichtbaar in tabel 4.4.

Tabel 4. 4 Gemiddelde Hoeveelheid uren per bestuurlijke taak

Bestuurlijke taak	Uren per week
Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten	5,13
Raadsvergaderingen	3,31
Commissievergaderingen	2,01
Fractievergaderingen	3,45
Coalitievergaderingen	0,39
Partijvergaderingen/ bijeenkomsten	1,20
Stadhuiswerk: maken van notities/ opstellen schriftelijke vragen	1,54
Totaal	17,03

Op de vraag ‘‘Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan deze bestuurlijke taken en/of werkzaamheden?’’ antwoorden raadsleden dat men gemiddeld 17,4 uur per week aan bestuurlijke taken zouden willen besteden. Bij zowel raadsvergaderingen als fractievergaderingen zouden raadsleden gemiddelde ruim 1 uur minder per week willen besteden. Daarnaast geven raadsleden aan graag meer tijd te willen spenderen aan het (in)lezen van vergaderstukken en het maken van notities en opstellen van schriftelijke vragen. De precieze hoeveelheid uren is zichtbaar in tabel 4.5.

Tabel 4. 5 Gewenst aantal uren per bestuurlijke taak

Taken	Uren per week
Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten	5,54
Raadsvergaderingen	2,2
Commissievergaderingen	1,93
Fractievergaderingen	2,24
Coalitievergaderingen	0,45
Partijvergaderingen/ bijeenkomsten	1,47
Stadhuiswerk: maken van notities/ opstellen schriftelijke vragen	1,8
Totaal	17,41

Het verschil tussen de huidige tijdsbesteding en de gewenste tijdsbesteding bedraagt in totaal gemiddeld -0,39, waarmee er sprake is redelijk lage efficiëntie van de tijdsbesteding. Vanuit de individuele gevallen in tabel 4.6 wordt duidelijk dat hier, net als bij de werkdruk in paragraaf 4.1, het vaakst voorkomende verschil 0 is, geen verschil eigenlijk. In dit geval betekent dit dat er sprake is van geen efficiëntie maar ook geen inefficiëntie. In tabel 4.6 wordt echter duidelijk dat er sprake is van 3 groepen respondenten; respondenten met een lage efficiëntie die het noodzakelijk vindt om meer uren te besteden, een gezonde groep die niet meer, niet minder wil besteden, en een groep met een hoge efficiëntie die minder uren willen besteden.

Tabel 4. 6 Overzicht frequentie verschil in efficiëntie bestuurlijke werkzaamheden

Verskil	Frequentie	Categorie mate van efficiëntie
12 uur of meer	3	Zeër hoog
8 tot 12 uur	0	Bovengemiddeld hoog
4 tot 8 uur	3	Hoog
1 tot 4 uur	4	Redelijk hoog
0 uur	16	Gezond
-1 tot -4 uur	6	Redelijk laag
-4 tot -8 uur	7	Laag
-8 uur tot -12 uur	2	Bovengemiddeld Laag
-12 uur of meer	1	Zeër laag

Op de vraag ‘‘Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan onderstaande volksvertegenwoordigende taken en/of werkzaamheden?’’ antwoorden raadsleden dat zij gemiddeld 6,22 uur per week besteden. Er is hier nauwelijks sprake van een uitschieter; de meeste tijd wordt besteed aan contact met inwoners; 1,58 uur per week. In tabel 4.7 wordt duidelijk dat 5 van de 7 taken gemiddeld minder dan een uur of zelfs halfuur per week kosten.

Tabel 4. 7 Gemiddeld aantal uren per volksvertegenwoordigende taak

Taken	Uren per week
Persoonlijk contact met (groepen van) inwoners	1,58
Activiteiten in maatschappelijke organisaties	1,09
Buurt - en wijkbijeenkomsten	0,68
Werkbezoeken	0,99
Politieke avond/ spreekuur	0,46
Internetactiviteiten met en voor inwoners: email, sociale media, blogs, fora	0,99
Contact met media	0,43
Totaal	6,22

Op de vraag ‘‘Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan deze volksvertegenwoordigende taken en/of werkzaamheden?’’ antwoorden raadsleden dat zij graag gemiddeld 10,11 uur per week zouden willen besteden. De precieze uren zijn zichtbaar in tabel 4.8.

Tabel 4. 8 Gemiddeld aantal gewenste uren per volksvertegenwoordigende taak

Taken	Uren per week
Persoonlijk contact met (groepen van) inwoners	2,33
Activiteiten in maatschappelijke organisaties	1,69
Buurt - en wijkbijeenkomsten	1,3
Werkbezoeken	1,51
Politieke avond/ spreekuur	0,8
Internetactiviteiten met en voor inwoners: email, sociale media, blogs, fora	1,21
Contact met media	1,27
Totaal	10,11

Het gemiddelde totale verschil van -3,89 uur per week toont aan dat er sprake is van een redelijk lage efficiëntie van de tijdsbesteding raadsleden zouden graag ruim drie uur per week meer willen besteden aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden. Wanneer de tijdsbesteding van elke respondent individueel wordt bekeken, valt in tabel 4.9 op dat een ruime meerderheid van de respondenten te maken heeft met een redelijk hoge tot hoge inefficiëntie van de tijdsbesteding.

Van de 42 respondenten geven 35 respondenten aan met een zekere vorm van inefficiëntie te kampen bij hun tijdsbesteding.

Tabel 4. 9 Overzicht frequentie efficiëntie volksvertegenwoordigende werkzaamheden

Verskil tussen bestede tijd en gewenste tijd	Frequentie	Categorie mate van efficiëntie
12 uur of meer	0	Zeer hoog
8 tot 12 uur	0	Bovengemiddeld hoog
4 tot 8 uur	2	Hoog
1 tot 4 uur	1	Redelijk hoog
0 uur	4	Gezond
-1 tot -4 uur	13	Redelijk laag
-4 tot -8 uur	18	Laag
-8 uur tot -12 uur	3	Bovengemiddeld laag
-12 uur of meer	1	Zeer laag

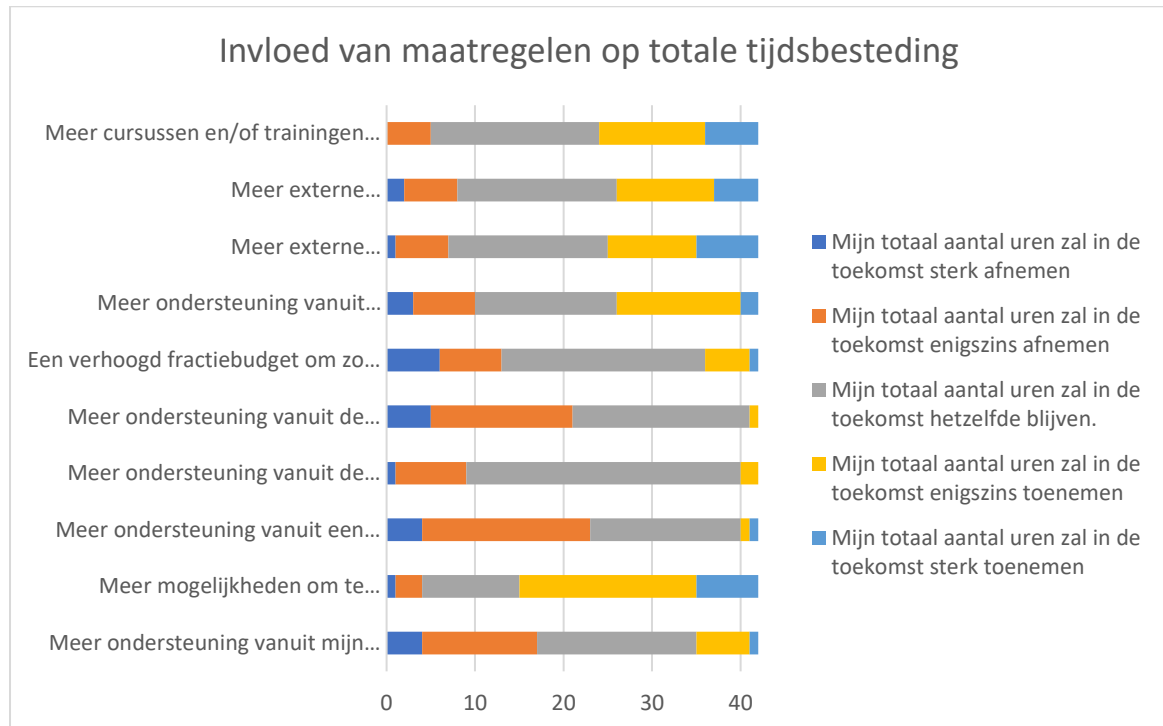
Met de tijdsbesteding van raadsleden bekeken per rol, valt op dat respondenten meer uren invullen dan dat zij in 4.1. deden bij de algemene totale tijdsbesteding. Zo is de gemiddelde tijdsbesteding van de bestuurlijke werkzaamheden samen 17,01 uur per week, terwijl eerder is aangegeven dat de gemiddelde totale tijdsbesteding 16,49 uur per week bedraagt. Met de volksvertegenwoordigende werkzaamheden erbij gerekend is het verschil nog groter; 23,23 uur per week voor beide soorten werkzaamheden versus 16,49 uur voor de totale tijdsbesteding. Waarom er een discrepantie tussen beide cijfers zitten is onduidelijk, maar wel zeer opvallend. Een reden achter dit verschil is enkel te gissen; zo zouden respondenten bij de algemene totale tijdsbesteding onderschat kunnen hebben hoeveel tijd men eigenlijk écht besteed aan het raadslidmaatschap, om er bij de vraag over tijdsbesteding per rol achter te komen dat men meer tijd besteed dan gedacht.

4.3. Verwacht effect van maatregelen

4.3.1. Verwacht effect van maatregelen op werkdruk

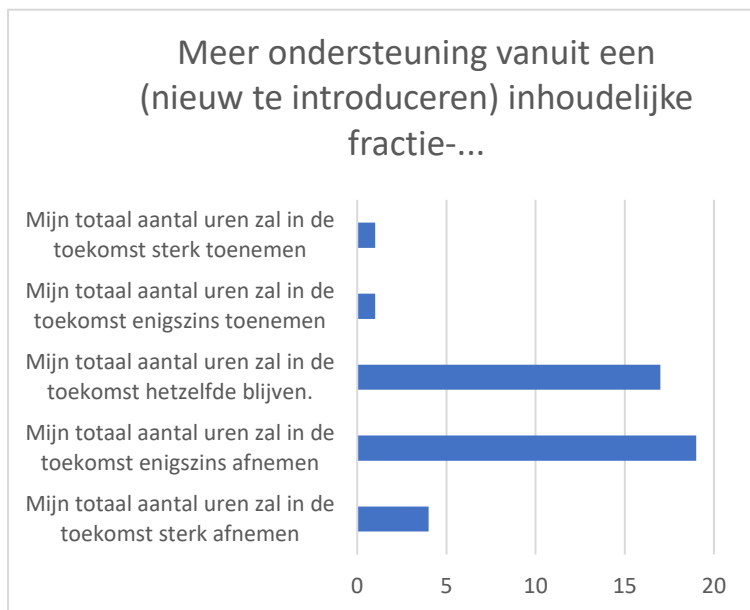
Eerder is betoogd dat een meerderheid van de raadsleden kampt met een redelijk hoge werkdruk. In paragraaf 4.1 is duidelijk geworden dat raadsleden gemiddeld 16,49 uur per week besteden aan het raadslidmaatschap en een ruime 20 uur als voldoende beschouwen om het lidmaatschap goed in te kunnen vullen. De werkdruk is daarmee redelijk hoog. Op basis van deze eerdere onderzoeken is raadsleden gevraagd welke maatregelen kunnen helpen bij het verminderen van werkdruk. Er zijn daarom een aantal maatregelen geïntroduceerd waarbij er naar meerdere mogelijke gevolgen is gevraagd door een drietal enquête vragen.

Tabel 4. 10 Invloed van maatregelen op totale tijdsbesteding

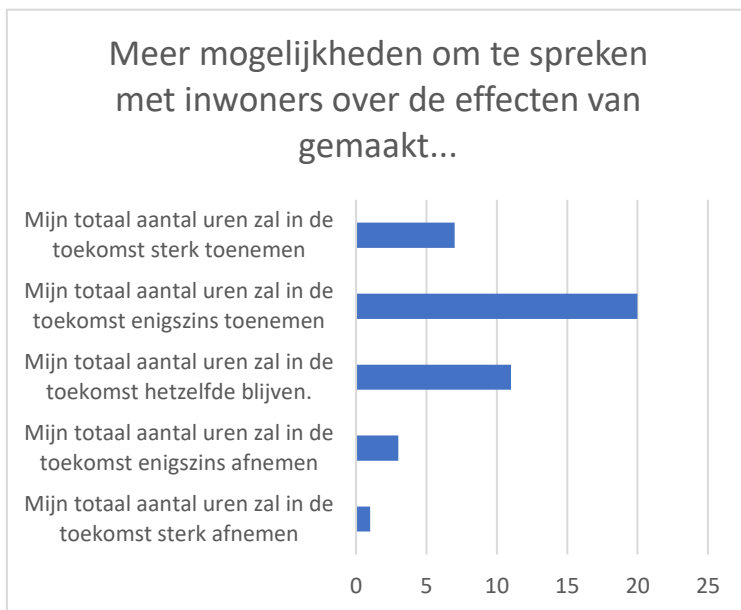

Op de vraag ‘‘Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de hoeveelheid tijd die u besteed aan uw raadslidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel’’ antwoordde de meerderheid van de respondenten dat de gegeven maatregelen (zie tabel 4.10) weinig tot geen invloed zullen hebben op de totale hoeveelheid tijd die men besteed aan het lidmaatschap van de gemeenteraad. Het meest gegeven antwoord is ‘‘mijn totaal aantal uren zal in de toekomst hetzelfde blijven’’, in de grafiek de donkerblauwe staaf.

Tabel 4. 11 Invloed van meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) fractie assistent op de hoeveelheid uren

Tabel 4. 12 Invloed van meer mogelijkheden om te spreken met inwoners op de hoeveelheid uren

Op twee maatregelen na (meer mogelijkheden om met inwoners te spreken en meer ondersteuning vanuit een fractie assistent) zullen de gegeven maatregelen dan ook niet leiden tot een grote stijging of daling van de hoeveelheid uren, aldus een meerderheid van de respondenten. Voor de twee genoemde uitzonderingen geldt dat bij ‘meer mogelijkheden om met inwoners te spreken over de effecten van gemaakt beleid’ het meest gegeven antwoord is dat raadsleden verwachten dat de totale tijdsbesteding zal toenemen. Bij meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) fractie assistent is het meest gegeven antwoord dat raadsleden verwachten dat de totale tijdsbesteding enigszins zal afnemen.

Over het algemeen verwachten raadsleden dat de gegeven maatregelen weinig tot geen effect zullen hebben op hun tijdsbesteding. Ook zijn er geen grote verschillen waarneembaar tussen de verschillende typen maatregelen. De twee genoemde uitzonderingen betreffen maatregelen voor extra capaciteit (meer ondersteuning door een fractie assistent) en meer belevingsinformatie (meer mogelijkheden om te spreken met inwoners).

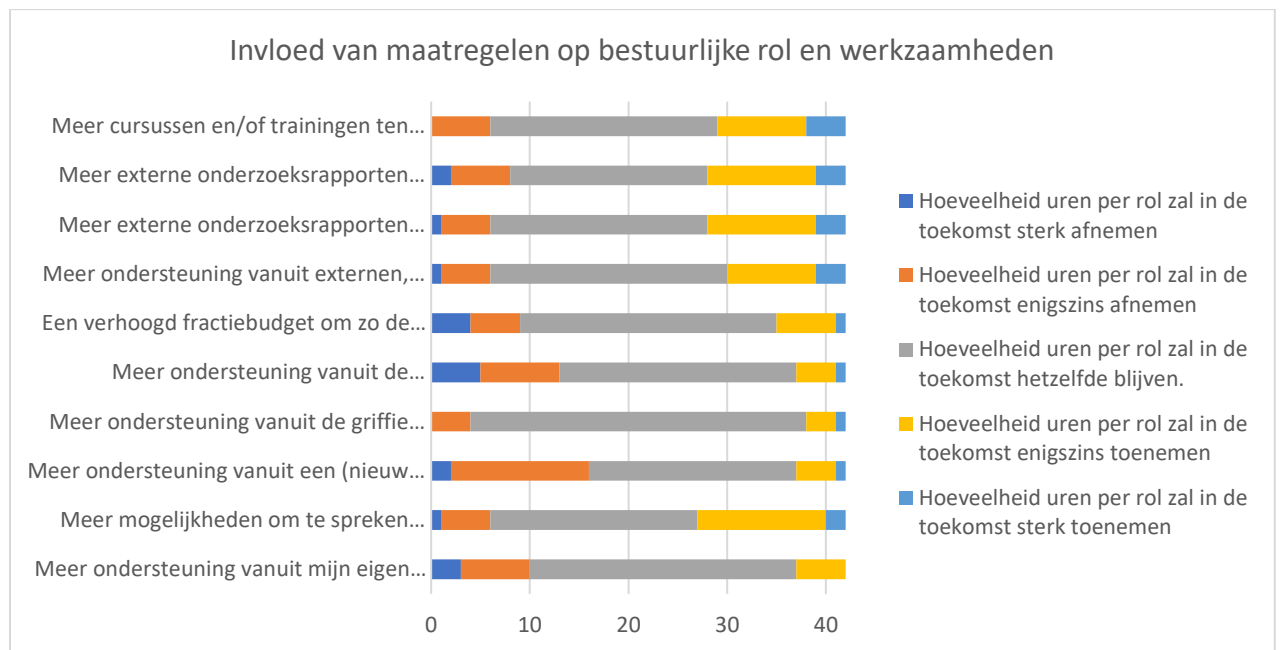
Waar in paragraaf 4.1. duidelijk werd dat raadsleden kampen met een redelijk hoge werkdruk omdat zij meer tijd zouden willen besteden dan dat zij nu doen, wordt hier in paragraaf 4.3.1 duidelijk dat de gegeven maatregelen weinig succes zullen hebben om deze werkdruk te verlichten of zelfs op te lossen. Raadsleden verwachten namelijk niet dat de gegeven maatregelen in de toekomst zullen zorgen

voor minder uren. De gewenste hoeveelheid uren daalt daarmee dus niet, waardoor de werkdruk redelijkerwijs hetzelfde blijft.

4.3.2. *Verwacht effect van maatregelen op efficiëntie met tijdsbesteding*

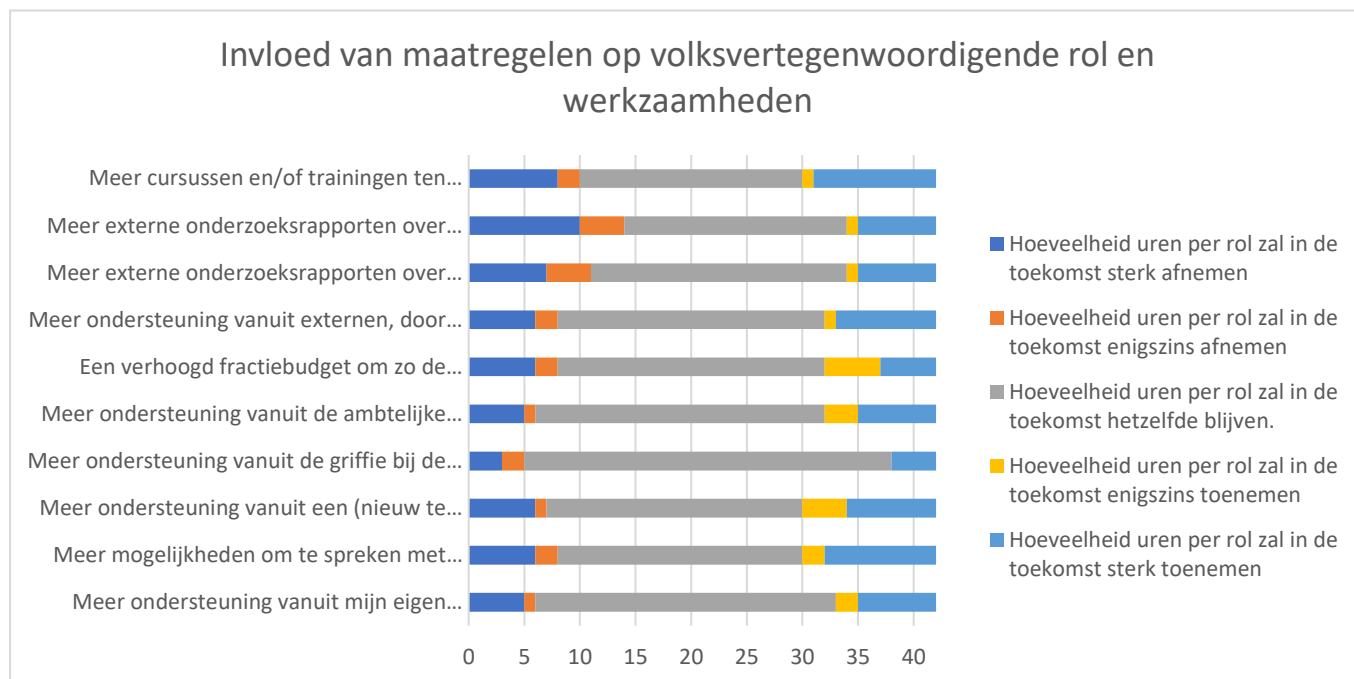
Naast de algemene totale tijdsbesteding en de bijbehorende werkdruk is er ook aan de respondenten gevraagd wat de gevolgen van de mogelijke maatregelen zijn op de tijdsbesteding per rol, en de bijbehorende werkzaamheden en de efficiëntie van deze tijdsbesteding. Bij zowel de bestuurlijke rol als de volksvertegenwoordigende rol, is de volgende vraag gesteld: *“Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de hoeveelheid tijd die u per rol besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel”*.

Tabel 4. 13 Invloed van maatregelen op bestuurlijke rol en werkzaamheden

Bij de bestuurlijke werkzaamheden (zie tabel 4.13) wordt duidelijk dat bij alle maatregelen er niet wordt verwacht dat deze veel effect zullen hebben. Een meerderheid van de respondenten geeft bij de maatregelen aan te verwachten dat de tijdsbesteding bij de bestuurlijke werkzaamheden hetzelfde zal blijven. Een aantal respondenten geven bij de maatregelen aan te verwachten dat de hoeveelheid uren enigszins zal afnemen of zal toenemen. Deze twee antwoord categorieën hebben een vrij gelijke verhouding, waarbij “meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over het effect van gemaakt beleid” een uitzondering is. Net als bij 4.3.1 verwachten relatief veel respondenten hier dat hun hoeveelheid tijd enigszins zal toenemen.

Tabel 4. 14 Invloed van maatregelen op volksvertegenwoordigende rol en werkzaamheden

Bij de volksvertegenwoordigende werkzaamheden wordt duidelijk dat ook hier de meerderheid van de respondenten verwacht dat de gegeven maatregelen geen effect zullen hebben op de hoeveelheid uren per rol. In vergelijking met de bestuurlijke werkzaamheden valt op dat respondenten bij volksvertegenwoordigende werkzaamheden meer verwachten dat hun hoeveelheid uren sterk zal af- of toenemen.

Uit de tabellen 4.13 en 4.14 wordt hiermee duidelijk dat de meerderheid van de raadsleden van mening is dat de maatregelen geen invloed zullen hebben op de hoeveelheid uren die zij per rol besteden. Bij alle maatregelen zijn er bij beide rollen gemiddeld tussen de 20 en 25 van de 42 respondenten die van mening zijn dat de hoeveelheid uren per week hetzelfde zal blijven. Ook binnen de verschillende typen maatregelen zijn er geen grote verschillen onderling waarneembaar.

Bij beide rollen is er één maatregel die opvalt, een grote meerderheid van de respondenten geeft namelijk aan dat meer ondersteuning vanuit de griffie geen invloed zal hebben op de tijd die zij besteden aan beide rollen en bijbehorende werkzaamheden. In tabellen 4.15 en 4.16 wordt dit verder verduidelijkt; respectievelijk 34 en 33 van de totaal 42 respondenten hebben aangegeven dat meer

ondersteuning vanuit de griffie niet zal leiden tot een toe- of afname van de hoeveelheid uren die men besteed.

Tabel 4. 15 Invloed van meer ondersteuning vanuit de griffie op de hoeveelheid uren bij bestuurlijke werkzaamheden

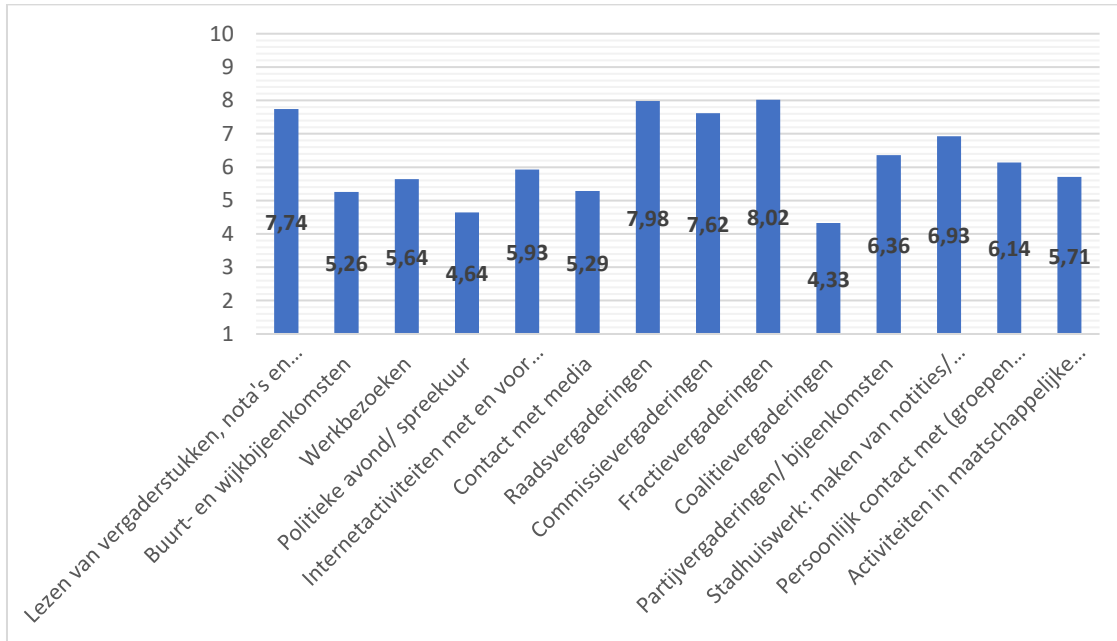
Tabel 4. 16 Invloed van meer ondersteuning vanuit de griffie op de hoeveelheid uren bij volksvertegenwoordigende werkzaamheden

Behalve tijdsbesteding in uren zijn raadsleden ook bevraagd op de kwaliteit van werkzaamheden. Vóór de introductie van de eerdergenoemde maatregelen is er aan respondenten gevraagd welk rapportcijfer (1 tot 10) zij zichzelf geven voor de uitvoering van een aantal gegeven taken binnen het raadslidmaatschap. Van veertien gegeven werkzaamheden lopen de gemiddelde rapportcijfers uiteen van respectievelijk een 4,33 voor coalitievergaderingen tot een 8,02 voor

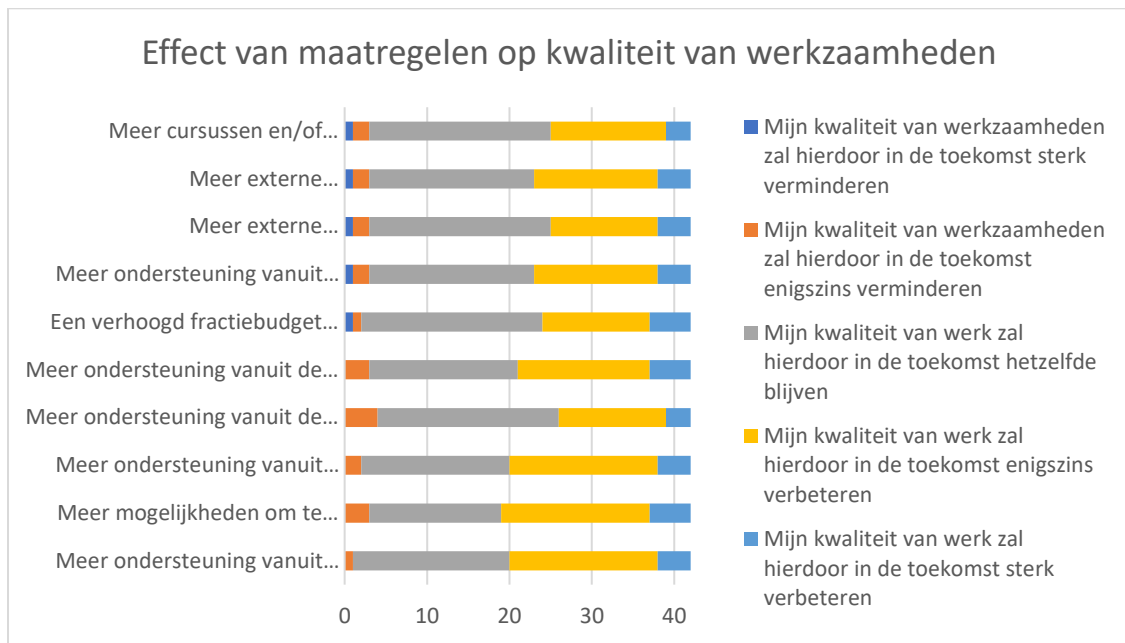
fractievergaderingen. Vanuit tabel 4.7. wordt duidelijk dat het gemiddelde rapportcijfer op een 6,26 ligt en daarmee een voldoende is. De hoogste cijfers zijn, de coalitievergaderingen uitgezonderd, terug te vinden bij de verschillende soorten vergaderingen; de raads- en commissievergaderingen hebben allebei een gemiddelde van boven de 7,5.

Tabel 4. 17 Overzicht rapportcijfers eigen kwaliteit van werkzaamheden per taak

Na de introductie van de maatregelen en de vraag of dit gevolgen heeft voor de hoeveelheid uren, is er gevraagd of deze maatregelen ook gevolgen hebben op de kwaliteit van de werkzaamheden: *“Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat het gevolg is voor het cijfer dat u uzelf gaf voor de uitvoering van de verschillende taken binnen het raadslidmaatschap, bij invoering van onderstaande maatregelen”*. De introductie van een mogelijke set aan maatregelen geven voor veel raadsleden geen impuls aan de kwaliteit van hun werkzaamheden. Op de vraag of men denkt dat de gegeven maatregelen de eigen kwaliteit van werkzaamheden zullen verbeteren, antwoorden raadsleden in ruime meerderheid bij alle maatregelen dat de kwaliteit van werkzaamheden hetzelfde blijft of enigszins zal toenemen.

Tabel 4. 18 Effect van maatregelen op kwaliteit van werkzaamheden

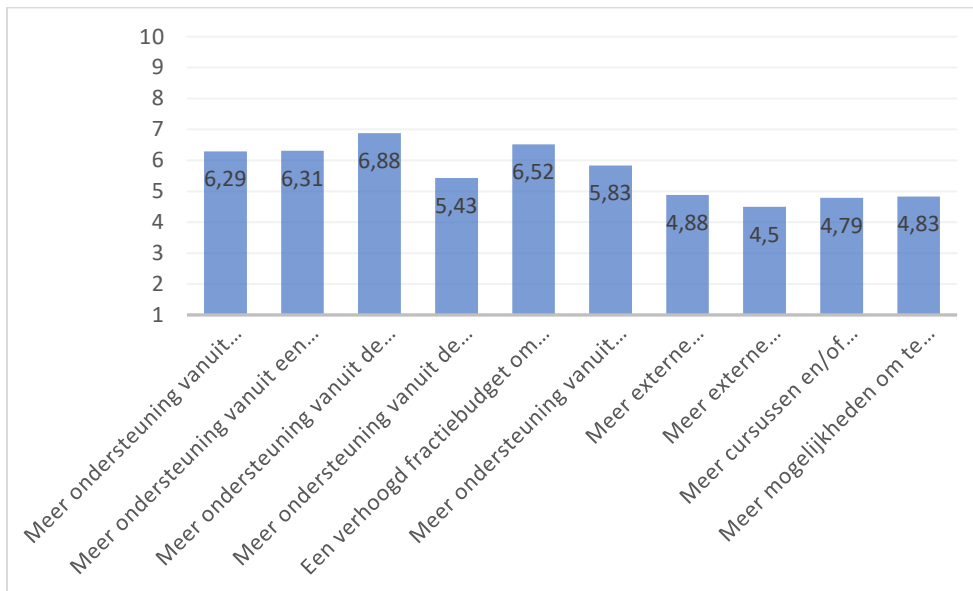

Uit tabel 4.18 wordt duidelijk dat de meerderheid van de raadsleden verwacht dat de gegeven maatregelen geen effect zullen hebben op de eerder benoemde werkzaamheden. Daarnaast is er een relatief grote minderheid die verwacht dat er wel degelijk effect merkbaar zal zijn; deze groep verwacht dat de kwaliteit van werk in de toekomst enigszins zal verbeteren. In vergelijking met eerdere overzichten van effecten van maatregelen valt op dat de groep die geen effect verwacht, relatief kleiner is dan bij de effecten op de tijdsbesteding, zowel totaal als per rol. Hier kan dus uit opgemaakt worden dat de grootte van de meerderheid die geen effect verwacht, kleiner is als het gaat om de kwaliteit van de werkzaamheden ten opzichte van meerderheid die geen effect verwacht op de hoeveelheid uren. Anders gezegd; het is goed mogelijk dat respondenten verwachten dat hun hoeveelheid uren hetzelfde blijft, maar de kwaliteit van hun werkzaamheden wel enigszins toeneemt.

Tot slot is er aan raadsleden gevraagd wat zij in het algemeen van de gegeven maatregelen vinden en welk rapportcijfer zij dit geven, waarbij een 1 betekent dat men absoluut geen voorstander is en 10 betekent dat men hier een zeer groot voorstander van is. Raadsleden geven de maatregelen, gemiddeld genomen over alle maatregelen, een 5,63. De maatregelen krijgen individueel cijfers van een 4,5 voor meer externe onderzoeksrapporten, tot een 6,88 voor meer ondersteuning vanuit een fractie assistent. Ondanks dat het gemiddelde een voldoende is, valt in tabel 4.19 op dat de helft van de maatregelen met een onvoldoende wordt beoordeeld. Terugkijkend op de verwachte effecten van de

maatregelen vormt dit echter geen verrassing. Aangezien de meerderheid van de respondenten niet verwacht dat de hoeveelheid uren die zij in het raadswerk steken, zowel totaal als per rol, zal toe- of afnemen, en daarbij niet verwachten dat de kwaliteit van hun werkzaamheden zal toenemen, mag het aannemelijk worden beschouwd dat deze maatregelen met een onvoldoende worden beoordeeld.

Tabel 4. 19 Rapportcijfers algemene beoordeling maatregelen

4.4. Vergelijking theorie en praktijk

In paragrafen 4.1 tot en met 4.3 zijn de resultaten van het praktijkonderzoek besproken. De opzet van dit praktijkonderzoek, de enquête, is gebaseerd op het theoretisch kader en de verwachting die daaruit voortkwam; raadsleden hebben baat bij maatregelen die invloed uitoefenen op hun tijdsbesteding, hun tevredenheid met deze tijdsbesteding zal daarmee stijgen. In deze paragraaf zal er een vergelijking worden gemaakt tussen de resultaten van de vragenlijst, en de theorie waar de vragen op gebaseerd waren.

Er is gebleken dat de algemene werkdruk van raadsleden redelijk hoog is. Met een gemiddeld tekort van -3,97 uur per week is er sprake van een redelijk hoge werkdruk. Dit resultaat komt niet overeen met de resultaten van de gevonden theorie. Van Wijnen en Hulsen (2015) hebben werkdruk onder raadsleden al eerder onderzocht, en kwamen met een duidelijk ander resultaat. Op de vraag: ‘*In welke mate ervaart u in uw werk als gemeenteraadslid een hoge tijds- en werkdruk?*’ antwoordde 48% van de raadsleden met *enigszins*. In dit voorliggende onderzoek werd in tabel 4.3 duidelijk dat 20

van de 42 raadsleden een gezonde werkdruk heeft, een percentage 47,62%. Dat de werkdruk echter redelijk hoog is met een absoluut verschil van 3,97 uur per week, komt door het relatief hoge aantal

respondenten dat kampt met een ‘‘hoge’’ werkdruk van -8 tot -12 uur per week. 9 van de 42 personen kampt met dit type werkdruk, een percentage van 21%. Door onder andere deze groep respondenten, maar ook de groep met redelijke of zeer hoge werkdruk, wordt het gemiddelde verschil aanzienlijk verhoogd naar -3,97 uur per week.

Uit de resultaten is duidelijk geworden dat de efficiëntie van de tijdsbesteding niet altijd goed genoeg is. Bij zowel de bestuurlijke als volksvertegenwoordigende rol was er sprake van een negatief verschil tussen de bestede tijd en de gewenste/benodigde tijd. Raadsleden zouden dus graag meer tijd besteden aan beide rollen en werkzaamheden, ten opzichte van wat zij nu besteden. Met respectievelijke verschil van -0,39 en -3,89 uur per week voor bestuurlijk en volksvertegenwoordigend, is er sprake van een redelijk lage efficiëntie van de tijdsbesteding. In absolute zin is er bij de volksvertegenwoordigende werkzaamheden een groter verschil dan bij bestuurlijke werkzaamheden. Uit de data wordt duidelijk dat 73% van de raadsleden minder tijd wil besteden aan bestuurlijke werkzaamheden, terwijl bij volksvertegenwoordigende werkzaamheden 92% van de respondenten juist méér tijd wil besteden. Wanneer deze twee werkzaamheden met elkaar vergeleken worden, valt op dat de eerste groep met 9 respondenten tijd over heeft bij bestuurlijke werkzaamheden (een overschot van gemiddeld 16,2 uur) en veelal tijd te kort heeft bij de volksvertegenwoordigende werkzaamheden, zij het met het laagst gemiddelde tekort van -0,44 uur. Bij de tweede groep, 17 respondenten, wordt duidelijk dat zij tijd tekortkomt bij beide typen werkzaamheden. Bij bestuurlijke werkzaamheden is er een gemiddeld tekort van -5,5 uur per week, bij volksvertegenwoordigende werkzaamheden bedraagt dit -5,1 uur per week. De derde groep, met 16 respondenten, heeft voldoende tijd voor bestuurlijke werkzaamheden, nul uren verschil, maar komt tijd tekort bij volksvertegenwoordigende werkzaamheden, gemiddeld -4,3 uur per week. Hierbij dient aangegeven dat er sprake is van een grote uitschieter die het gemiddelde beïnvloed; één respondent heeft aangegeven een tekort van -27,75 uur per week te hebben. Zonder deze uitschieter zou het gemiddelde tekort -2,78 uur per week zijn.

Het is opvallend dat bij twee van de drie groepen het gemiddelde tekort groter is dan het gemiddelde tekort bij de algehele tijdsbesteding; hier was het tekort gemiddeld -3,97 uur per week. Deze groepen respondenten komen daarmee met alleen volksvertegenwoordigende werkzaamheden al meer tijd te kort dan de gehele steekproef in het algemeen gemiddeld tekort komt. Dat er ook nog een groep is die bij beide werkzaamheden gemiddeld meer dan 5 uur tekortkomt, is des te opvallender.

Er dient ook nuancering te worden aangebracht, bij de groep respondenten die minder tijd zou willen besteden aan bestuurlijke werkzaamheden, maar meer tijd aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden wil besteden, valt op dat gemiddelde van het overschot aan bestuurlijke werkzaamheden zeer hoog is, gemiddeld 16,2 uur. Dit is te verklaren door een aantal uitschieters, zo geeft één respondent aan 104 uur per week te spenderen aan bestuurlijke werkzaamheden. Het valt echter ook op dat deze groep respondenten ook de enige groep is waarvan men een overschot aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden heeft.

Over het geheel van de drie eerdergenoemde groepen wordt daarmee duidelijk dat bijna alle respondenten, 92%, meer tijd wil besteden aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden. Tegelijkertijd wil 73% van alle respondenten ook meer tijd besteden aan bestuurlijke werkzaamheden. Voor beide werkzaamheden geldt echter dat voor een groot gedeelte onduidelijk is waar de extra tijd vandaan zal moeten komen. De groep met een gezonde efficiëntie voor bestuurlijke werkzaamheden zal naar alle waarschijnlijkheid niet bereid zijn om tijd in te leveren om dit te kunnen besteden aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden, omdat daarmee de efficiëntie van bestuurlijke werkzaamheden daalt. Daarnaast is er de groep die op beide typen werkzaamheden tijd te kort komt en daarmee een inefficiënte tijdsbesteding heeft op beide vlakken. De derde groep is de enige groep waarvan duidelijk is dat zij het overschot aan tijd voor bestuurlijke werkzaamheden graag willen besteden aan volksvertegenwoordigende werkzaamheden. Dit laatste sluit deels aan op het eerdere raadsledenonderzoek van Daadkracht (2019). Daadkracht had weliswaar dezelfde conclusie over meer tijd voor volksvertegenwoordigende werkzaamheden en minder voor bestuurlijk, maar concludeerde dit op basis van antwoorden van raadsleden die aangaven te stoppen of te willen stoppen met het raadswerk.

Uit de resultaten van de vragenlijsten is verder duidelijk geworden dat raadsleden denken dat de gegeven maatregelen geen tot weinig invloed zullen hebben op de tijd die zij besteden aan het raadswerk. Niet alleen in het algemeen met de totale tijdsbesteding, maar ook per rol en de bijbehorende werkzaamheden met hoeveelheid die het kost om deze werkzaamheden uit te voeren. Eén maatregel is hier opgevallen; respondenten verwachten dat, zowel in totaal als per rol, dat meer ondersteuning vanuit de griffier niet zal zorgen voor een toe- of afname van de hoeveelheid tijd die zij steken in het raadslidmaatschap. Dit is niet voor niets opvallend; vanuit meerdere bronnen is in het theoretisch kader namelijk duidelijk geworden dat raadsleden meer ondersteuning willen en dan met name van de griffier. (Van Wijnen & Hulsen, 2015).

Naast de effecten op de hoeveelheid tijd, is ook gekeken naar de kwaliteit van de werkzaamheden. Respondenten werd gevraagd om zichzelf een rapportcijfer te geven voor verschillende mogelijke werkzaamheden binnen het raadslidmaatschap. Nadat de maatregelen in de vraag over de hoeveelheid tijd waren uitgelegd, is gevraagd wat het effect zal zijn op het rapportcijfer dat zij zichzelf gaven. Hieruit is gebleken dat de meerderheid van de raadsleden verwacht dat de maatregelen weinig tot geen effect zullen hebben op hun kwaliteit van werkzaamheden. Wat echter opviel was het volgende: de grootte van de groep respondenten die geen effect verwacht is kleiner als het gaat om de kwaliteit van de werkzaamheden ten opzichte van de groep die geen effect verwacht op de hoeveelheid uren. Anders gezegd; het is goed mogelijk dat respondenten verwachten dat hun hoeveelheid uren hetzelfde blijft, maar dat de kwaliteit van hun werkzaamheden wel enigszins toeneemt. Ondanks dit verschil blijft de meerderheid van de respondenten aangeven dat de verschillende maatregelen geen effect zullen hebben op de kwaliteit van hun werkzaamheden. Toch zijn er onderlinge verschillen aanwezig, respondenten met een gezonde werkdruk geven in ruime meerderheid aan dat de maatregelen weinig tot geen effect zullen hebben. In tabel 4.20 wordt duidelijk dat gemiddelden uiteenlopen van -0,52 tot 0,53. Daarmee lopen de gemiddelden uiteen van de categorieën ‘Mijn kwaliteit van werkzaamheden zal hierdoor in de toekomst enigszins verminderen’ tot ‘Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor in de toekomst hetzelfde blijven’ tot ‘Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor in de toekomst enigszins verbeteren’. Respondenten die wél werkdruk ervaren zijn meer verdeeld, in tabel 4.20 wordt duidelijk dat relatief veel respondenten hebben aangegeven dat de

gegeven maatregelen ervoor zullen zorgen dat de kwaliteit enigszins zal toenemen. Met een gemiddeld antwoordscore tussen 0,35 en 0,78 voor alle maatregelen, zit het gemiddelde antwoord tussen de categorieën ‘Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor in de toekomst hetzelfde blijven’ en ‘Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor in de toekomst enigszins verbeteren.’.

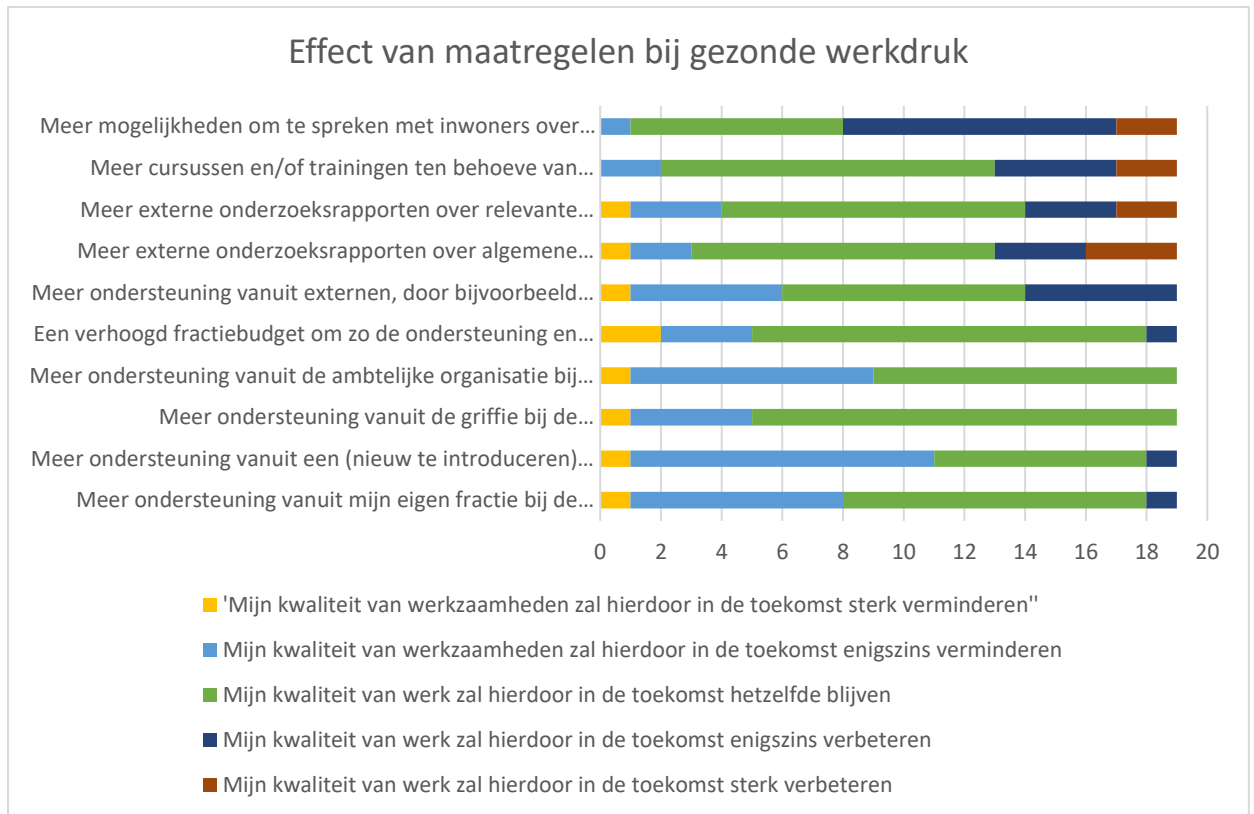
Soort werkzaamheden	Gemiddelde score bij gezonde werkdruk	Gemiddelde score bij respondenten met (redelijk) hoge werkdruk
Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.	-0,42	0,7
Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.	-0,47	0,78
Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.	-0,32	0,35
Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.	-0,52	0,52
Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten	-0,32	0,57
Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren	-0,11	0,74
Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen	0,11	0,48
Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente	0	0,52
Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.	0,21	0,52
Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid	0,53	0,7

Tabel 4. 20 Frequenties effect maatregelen met gemiddelde score

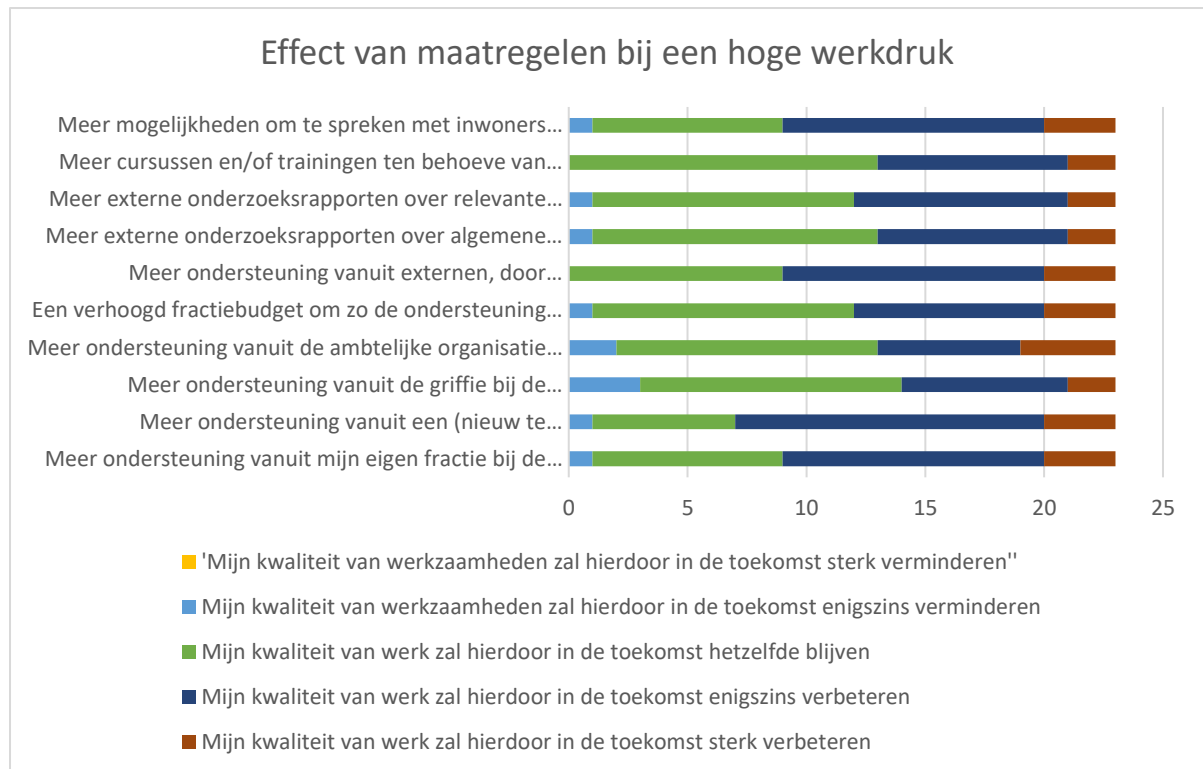
Wanneer beide groepen respondenten met elkaar worden vergeleken, is het opvallend dat de gemiddelden van bijna elke taak zeer uiteenlopen. Alleen bij de maatregelen die gericht zijn op de deskundigheid van raadsleden en de belevingsinformatie van raadsleden, zoals beschreven in het theoretisch gedeelte, zijn er positieve waardes bij beide groepen respondenten waarmee er enigszins effect op de kwaliteit van werkzaamheden wordt verwacht.

Voor de volledigheid zijn in onderstaande grafieken de scores van alle respondenten zichtbaar.

Hierin is zichtbaar dat voor beide groepen geldt dat het meest gegeven antwoord de groene categorie is, dit is de groep respondenten die verwacht dat de kwaliteit van werkzaamheden hetzelfde zal blijven. Daarnaast valt op dat bij de respondenten met een gezonde werkdruk er door een klein aandeel wordt aangegeven dat er wordt verwacht de kwaliteit sterk zal afnemen, bij respondenten met een hoge werkdruk wordt dit geen één keer aangegeven.

Tabel 4. 21 Effect van maatregelen bij gezonde werkdruk

Tabel 4. 22 Effect van maatregelen bij geen werkdruk

Met de introductie van de maatregelen is gepoogd de behoefte aan extra ondersteuning, die uit de theorie duidelijk werd, in te willigen. Met de verwachting van raadsleden dat deze maatregelen geen tot weinig effect op de werkdruk, efficiëntie en kwaliteit van werkzaamheden zullen hebben, rijst de vraag of de maatregelen wel het gewenste effect zullen hebben. Aan de andere kant kan het ook zijn dat raadsleden niet weten hoe zij de voorgestelde maatregelen moeten implementeren. In een eerder onderzoek werd namelijk duidelijk dat raadsleden niet altijd goed weten waar zij ondersteuning kunnen aanvragen. (Schram et.al, 2017).

5. Conclusie, discussie en aanbevelingen

5.1. Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: ‘‘In hoeverre kunnen de Nederlandse gemeenteraden bijdragen aan een verhoogde tevredenheid van raadsleden over de tijdsbesteding van het raadslidmaatschap?’’ Hiervoor is een tweeledig onderzoek uitgevoerd: een literatuurstudie en een enquête onder middelgrote gemeenten.

Uit de resultaten is gebleken dat raadsleden een redelijk hoge werkdruk ervaren. Er is sprake van een negatief verschil tussen de daadwerkelijk bestede tijd en de tijd die men zou willen besteden aan het raadswerk. Raadsleden zouden dus graag meer tijd willen besteden aan het raadswerk dan dat wat ze momenteel besteden. Uit de vergelijking met theorie is duidelijk geworden dat dit resultaat overeenkomt met eerdere beschrijvingen over werkdruk van raadsleden.

Daarnaast is duidelijk geworden dat raadsleden te maken hebben met een redelijk lage efficiëntie van hun tijdsbesteding. Raadsleden zouden bij een grote meerderheid van de werkzaamheden die zij uitvoeren, zowel bestuurlijke als volksvertegenwoordigende werkzaamheden, meer tijd willen besteden dan dat zij momenteel doen. Vooral bij de volksvertegenwoordigende werkzaamheden is hier sprake van, raadsleden komen hier gemiddeld 3,97 uur per week tekort om deze werkzaamheden uit te voeren.

Verder is gebleken dat raadsleden verwachten dat de voorgestelde maatregelen weinig tot geen invloed zullen hebben op de tijd die zij aan hun raadswerk besteden, zowel in het algemeen als per rol. Een opvallende maatregel is de extra ondersteuning vanuit de griffier, waarvan het meest verwacht wordt dat het de tijdsbesteding niet zal veranderen, ondanks dat raadsleden volgens de theorie juist meer ondersteuning wensen. Naast de tijdsbesteding is ook de kwaliteit van de werkzaamheden beoordeeld, waarbij raadsleden zichzelf rapportcijfers gaven. De meeste raadsleden denken dat de maatregelen ook weinig tot geen effect zullen hebben op de kwaliteit van hun werk. Echter, de groep respondenten die kampt met een hoge werkdruk verwacht relatief meer dat de kwaliteit enigszins zal toenemen in vergelijking met de respondenten die een gezonde werkdruk hebben. Feit blijft wel dat de

meerderheid van alle respondenten van mening is dat de maatregelen geen significant effect zullen hebben op hun werkzaamheden.

In dit onderzoek is duidelijk geworden dat raadsleden een redelijk hoge werkdruk ervaren en meer tijd aan hun raadswerk willen besteden dan ze nu doen. De huidige gemiddelde tijdsbesteding van raadsleden kan daarnaast geclassificeerd worden als redelijk laag efficiënt. Raadsleden vinden de voorgestelde maatregelen om hun werkdruk te verlichten en hun tijdsbesteding efficiënter te maken echter weinig effectief. Zij verwachten dat deze maatregelen weinig tot geen invloed zullen hebben op de hoeveelheid tijd die ze besteden in totaliteit en per rol en werkzaamheden. Er kan worden geconcludeerd dat er maatregelen moeten worden getroffen om de werkdruk onder raadsleden te verminderen en de efficiëntie van de tijdsbesteding te verbeteren. Maar, de voorgestelde maatregelen uit dit onderzoek zullen niet bijdragen aan een verlaagde werkdruk en een efficiëntere tijdsbesteding. Om uiteindelijk de tevredenheid van raadsleden over hun tijdsbesteding te verhogen, dienen er andere maatregelen ontwikkeld te worden die wel het gewenste effect hebben op de werkdruk en de efficiëntie van tijdsbesteding.

5.2. Discussie

In dit onderzoek is er een enquête uitgezet onder de deelnemende gemeenten van de M50, het platform van Middelgrote Gemeenten in Nederland. De enquête is gebaseerd op de uitkomsten van het theoretisch kader. De enquête is verstuurd naar de griffies van de gemeenten die deelnemen aan de M50. In totaal zijn meer dan 1300 raadsleden uitgenodigd. In totaal hebben 42 raadsleden de enquête ingevuld, en ook volledig ingevuld. Op basis hiervan kan worden gesteld dat bij een herhaling van het onderzoek de resultaten mogelijk anders kunnen zijn. Het onderzoek is daarmee niet volledig extern valide. Met een relatief kleine steekproef van een grote populatie, zijn resultaten lastig te generaliseren. Hoewel de resultaten uit de enquête voor een groot deel overeenkomen met eerder gevonden theorie, waren er ook verschillen. Zo is de werkdruk gemiddeld redelijk hoog met -3,97 uur per week, maar komt dit vooral door uitschieters. Met een modus van 20 uur per week voor bestede tijd en gewenste tijd, heeft een meerderheid van de respondenten een verschil van 0 uur per week en daarmee een gezonde werkdruk.

Daarnaast is uit de enquête gebleken dat respondenten verwachten dat meer ondersteuning vanuit de griffie het minst effect zal hebben op de tijdsbesteding, terwijl de eerder gevonden theorie juist het tegenovergestelde stelt: raadsleden hebben in ruime meerderheid behoefte aan ondersteuning van onder andere de griffier.

Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is dat raadsleden niet weten hoe zij meer ondersteuning kunnen aanvragen of kunnen inschakelen. In een eerder onderzoek werd namelijk duidelijk dat raadsleden niet altijd goed weten waar zij ondersteuning kunnen aanvragen. (Schram et.al, 2017). Toch is hier de griffier bijvoorbeeld een uitstekend persoon om contact mee te zoeken om ondersteuning aan te vragen of in te schakelen.

Aan het resultaat ligt mogelijk ook ten grondslag dat raadsleden de effectiviteit van de maatregelen niet goed kunnen inschatten. Op basis van een digitale enquête is het wellicht lastig in te schatten wat voor effect een maatregel zal hebben op de tijdsbesteding van een individueel raadslid, omdat enquêtes vaak geen ruimte bieden voor diepgaande context of persoonlijke nuances. Raadsleden kunnen hun werkdruk en tijdsbesteding subjectief ervaren, en deze variëren sterk per raadslid. Bovendien geven enquêtes slechts een momentopname en missen ze vaak de dynamiek en complexiteit van dagelijkse werkprocessen en individuele verschillen in prioriteiten en werkstijlen.

Dit onderzoek is een aanvulling op bestaande literatuur en biedt inzicht in redenen waarom raadsleden ontevreden zijn met hun tijdsbesteding. Factoren als werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding met daarbij kwaliteit van werkzaamheden zijn van grote invloed op de tevredenheid gebleken. Eerdere studies hebben geen conclusies gegeven over maatregelen om deze werkdruk en efficiëntie met tijdsbesteding te beïnvloeden, en daarmee ook de tevredenheid op de tijdsbesteding. Op basis van dit onderzoek zouden gemeenten de voorgestelde maatregelen niet moeten implementeren.

Dit onderzoek kampt met een zeer lage respons; ongeveer 3,2% van de uitgenodigde raadsleden heeft de enquête ingevuld. Een groter respons en daarmee een grotere steekproef, kan ervoor zorgen dat het mogelijk is dat de uitkomsten anders zijn. Dan kan het voorkomen dat hieruit zal blijken dat de raadsleden wel baat hebben bij de voorgestelde maatregelen.

Het advies voor vervolgonderzoek is dan om een soortgelijk onderzoek opnieuw uit te voeren. Er wordt daarbij geadviseerd om een andere vorm van fieldresearch in te zetten. Dit om zo de

maatregelen voor te kunnen leggen aan een grotere groep raadsleden. Dit kan leiden tot andere en mogelijk meer betrouwbare resultaten.

Omdat er in dit onderzoek een tegenstrijdig beeld is ontstaan van ondersteuning vanuit de griffie, theorie en praktijk spreken elkaar namelijk tegen, wordt er geadviseerd om onderzoek te doen naar hoe de raadsgriffie effectiever te werk kan gaan bij het ondersteunen van raadsleden en daarmee beter of zelfs meer ondersteuning kan bieden aan de raadsleden.

5.3. Aanbevelingen

Op basis van de resultaten wordt aanbevolen om de voorgestelde maatregelen niet te implementeren. Er wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar hoe de huidige mate van ondersteuning effectiever gemaakt kan worden. Er is dan geen sprake van méér ondersteuning, maar wel betere ondersteuning.

Literatuurlijst

- Barneveld. (2023, 4 april). *Organisatieverordening van de gemeenteraad gemeente Barneveld*. Lokale wet- en regelgeving. <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR602501#d166901085e42>
- Bestuur, R. V. H. O. (2020). *Goede ondersteuning, sterke democratie: over de ondersteuning van decentrale volksvertegenwoordigingen*.
- Boers, E. (2020). *Democratie en de griffier*. Krachtig Lokaal Bestuur.
- Boogers, M., Klok, P. J., Denters, B., & Sanders, M. (2016). Effecten van regionaal bestuur voor gemeenten. In *researchgate.net*. Geraadpleegd op 22 januari 2023, van https://www.researchgate.net/profile/Marcel-Boogers/publication/309293456_Effecten_van_regionaal_bestuur_voor_gemeenten_bestuursstructuur_samenwerkingsrelaties_democratische_kwaliteit_en_bestuurlijke_effectiviteit/links/5808afc408ae5ed04c003362/Effecten-van-regionaal-bestuur-voor-gemeenten-bestuursstructuur-samenwerkingsrelaties-democratische-kwaliteit-en-bestuurlijke-effectiviteit.pdf
- Cachet, A., & Verkaik, N. C. M. (2015, 12 januari). *Aanzien of afzien?* Raadsleden.nl.
- Daadkracht. (2021, 18 november). *Nationaal Raadsledenonderzoek — Daadkracht — Kracht voor de overheid*. [https://www.daadkracht.nl/over-ons/onderzoek/nationaal-raadsledenonderzoek/Griffiersonderzoek_ondersteuning_-_Persberichten_-_Overheid_in_Nederland_\(z.d.\)](https://www.daadkracht.nl/over-ons/onderzoek/nationaal-raadsledenonderzoek/Griffiersonderzoek_ondersteuning_-_Persberichten_-_Overheid_in_Nederland_(z.d.))
- <https://www.overheidinnederland.nl/persberichten/griffiersonderzoek-ondersteuning>
- Jansen, G., Denters, B., & Van Zuydam, S. (2020). *Basismonitor Politieke ambtsdragers 2019: raadsleden, wethouders en burgemeesters over hun ambt*. <https://doi.org/10.3990/3.9789036550659>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2018, 17 mei). *Adviesrapport 15,9 uur*. Publicatie | Raad voor het Openbaar Bestuur. <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2016/04/21/advies-159-uur>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2022, 21 september). *Knelpunten en oplossingsrichtingen in de Gemeentewet en Provinciewet*. Publicatie | Rijksoverheid.nl.

- <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/01/20/knelpunten-en-oplossingsrichtingen-in-de-gemeentewet-en-provinciewet>
- Nederlandse Vereniging Voor Raadsleden [NVVR]. (2018, januari). *Werkdruk onder raadsleden*. Raadslid.nu. Geraadpleegd op 27 juni 2022, van https://www.raadsleden.nl/sites/www.raadsleden.nl/files/documenten/eindrapportage_handreiking_werkdruk_door_raadslid.nu_ned_vereniging_voor_raadsleden.pdf
- Paulides-Ruitenbergh, P. (2021). De rol van de griffier in de verdeling van macht en tegenmacht in het lokaal bestuur. *Beleid en Maatschappij*, 48(4), 416–422. <https://doi.org/10.5553/benm/138900692021048004008>
- Pe, M. (z.d.). *De griffier als coach?* Raadsleden.nl. Geraadpleegd op 19 januari 2023, van https://www.raadsleden.nl/sites/www.raadsleden.nl/files/documenten/de_griffier_als_coach_-_door_marijke_pe.pdf
- Schaap, L. (2018). *De Griffier in Gemeenteland*. <http://hdl.handle.net/2066/183890>
- Schram, J. M., Van Twist, M. J. W., & Van der Steen, M. A. (2017). Raad en hulpverlening: Hefbomen ter versterking van de controlerende taak van de gemeenteraad. In *raadsleden.nl*. NSOB. Geraadpleegd op 21 januari 2023, van https://www.nvrr.nl/wp-content/uploads/2020/02/publicatie_75630.pdf
- Trainingsmodule “Voor een krachtige raad” biedt overzicht | VNG*. (z.d.). VNG. <https://vng.nl/nieuws/trainingsmodule-voor-een-krachtige-raad-biedt-overzicht>
- Van Wijnen, P. (2016). *Het aanzien van het politieke ambt*. <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/226424>
- Weterings, R. (2013, april). *De raad aan zet*. Goirle.nl. Geraadpleegd op 9 mei 2023, van <https://raad.goirle.nl/Vergaderingen/Gemeenteraad/2013/17-september/19:30/Rapport-Rekenkamercommissie-De-raad-aan-zet/14-Eindrapport--Quick-Scan-inzet-Raadsinstrumenten-Goirle-210513.pdf>

6. Bijlagen

6.1. Figuren

Bestede uren	Gewenste uren	Verschil
16	20	-4
17,5	15	2,5
30	60	-30
14	14	0
12	16	-4
25	25	0
24	24	0
15	15	0
12	12	0
20	24	-4
25	25	0
15	20	-5
20	30	-10
20	20	0
12	15	-3
8	14	-6
8	10	-2
16	16	0
15	17,5	-2,5
8	8	0
15	15	0
5	5	0
25	25	0
14	14	0
24	32	-8
20	20	0
20	20	0
12	12	0
20	40	-20
15	15	0
20	20	0
20	15	5
20	25	-5
22	27	-5
16	20	-4
12	12	0
15	17,5	-2,5
8	16	-8
10	20	-10

20	30	-10
15	20	-5
15	22,5	-7,5

Tabel 6. 1 Overzicht werkdruk en totale tijdsbesteding per week

6.2. Bijlage 2 Enquête vragen

Algemeen

1. Wat is uw geslacht?
Man vrouw anders
2. Wat is uw leeftijd?
18-25 25-35 35-45 45-55 55-65 65+
3. In welke gemeente bent u raadslid?
4. Zit de partij waar u raadslid voor bent in de coalitie of in de oppositie?
Coalitie/oppositie/anders, namelijk...

Werkdruk

1. Hoeveel uren besteedt u gemiddeld per week aan het raadslidmaatschap in totaal?
2. Hoeveel uren per week heeft u in totaal gemiddeld nodig om het raadslidmaatschap goed in te kunnen vullen?

Efficiëntie van tijdsbesteding

Gebruik bij de volgende vragen het aantal uur per week dat u gemiddeld besteed aan het raadslidmaatschap.

Gebruik dus niet de tijd die u wenst te besteden aan uw raadslidmaatschap.

1. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan onderstaande bestuurlijke taken en/of werkzaamheden?

Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten	
Raadsvergaderingen	
Commissievergaderingen	
Fractievergaderingen	
Coalitievergaderingen	
Partijvergaderingen/ bijeenkomsten	
Stadhuiswerk: maken van notities/ opstellen schriftelijke vragen	

2. Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan deze bestuurlijke taken en/of werkzaamheden?

Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten	
Raadsvergaderingen	

Commissievergaderingen	
Fractievergaderingen	
Coalitievergaderingen	
Partijvergaderingen/ bijeenkomsten	
Stadhuiswerk: maken van notities/ opstellen schriftelijke vragen	

3. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan onderstaande volksvertegenwoordigende taken en/of werkzaamheden?

Persoonlijk contact met (groepen van) inwoners	
Activiteiten in maatschappelijke organisaties	
Buurt- en wijkbijeenkomsten	
Werkbezoeken	
Politieke avond/ spreekuur	
Internetactiviteiten met en voor inwoners: email, sociale media, blogs, fora.	
Contact met media	

4. Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan deze volksvertegenwoordigende taken en/of werkzaamheden?

Persoonlijk contact met (groepen van) inwoners	
Activiteiten in maatschappelijke organisaties	
Buurt- en wijkbijeenkomsten	
Werkbezoeken	
Politieke avond/ spreekuur	
Internetactiviteiten met en voor inwoners: email, sociale media, blogs, fora.	
Contact met media	

5. Geef op basis van een schaal van 1 tot 10 aan; Hoe vindt u dat u onderstaande taken op dit moment uitvoert? 1: Niet goed genoeg. 10: Perfect.

Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten		Persoonlijk contact met (groepen van) inwoners	
Raadsvergaderingen		Activiteiten in maatschappelijke organisaties	
Commissievergaderingen		Buurt- en wijkbijeenkomsten	

Fractievergaderingen		Werkbezoeken	
Coalitievergaderingen		Politieke avond/ spreekuur	
Partijvergaderingen/ bijeenkomsten en		Internetactiviteiten met en voor inwoners: email, sociale media, blogs, fora.	
Stadhuiswerk: maken van notities/ opstellen schriftelijke vragen		Contact met media	

Maatregelen

6. Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de hoeveelheid tijd die u besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel.

1: Mijn totaal aantal uren zal hierdoor in toekomst toenemen en 5: Mijn totaal aantal uren zal in de toekomst afnemen.

Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.	
Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.	
Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten	
Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren	
Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen	
Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente	
Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.	

Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid	

7. Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de hoeveelheid tijd die u per rol besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel.
1: Mijn hoeveelheid tijd per taak zal hierdoor in toekomst toenemen en 5: Mijn hoeveelheid tijd per taak zal in de toekomst afnemen.

A: Bestuurlijke rol en activiteiten

Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.	
Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.	
Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten	
Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren	
Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen	
Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente	
Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.	
Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid	

B: Volksvertegenwoordigende rol en activiteiten

Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.	
Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.	
Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten	
Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren	
Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen	

Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente	
Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.	
Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid	

8. Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat het gevolg is voor het cijfer dat u uzelf gaf voor de uitvoering van de verschillende taken binnen het raadslidmaatschap, bij invoering van onderstaande maatregelen. 1: *Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor op de lange termijn sterk verminderen* en 5: *Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor op de lange termijn sterk verbeteren*.

Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.	
Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.	
Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten	
Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren	
Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen	
Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente	
Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.	
Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid	

9. Algemene vraag: op een schaal van 1 tot 10, welk cijfer zou elk van deze maatregelen geven? (1: Ik ben hier absoluut geen voorstander van, 10: Ik ben hier een zeer groot voorstander van)

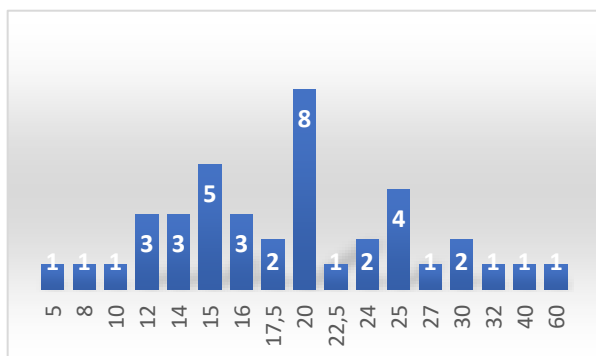
Meer ondersteuning vanuit mijn eigen fractie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereidingen hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit een (nieuw te introduceren) inhoudelijke fractie-assistent/ondersteuner.	
Meer ondersteuning vanuit de griffie bij de werkzaamheden van de raad en de voorbereiding hiervan.	
Meer ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie bij de werkzaamheden van de raad en voorbereiding hiervan. Bijvoorbeeld het duidelijker schrijven van stukken voor de raad.	
Een verhoogd fractiebudget om zo de ondersteuning en ontwikkeling van mijn fractie te vergroten	
Meer ondersteuning vanuit externen, door bijvoorbeeld presentaties of bijeenkomsten om kennis op specifieke dossiers te verbeteren	
Meer externe onderzoeksrapporten over algemene onderwerpen	
Meer externe onderzoeksrapporten over relevante onderwerpen in de gemeente	

Meer cursussen en/of trainingen ten behoeve van inhoudelijke ontwikkeling (kennis van zaken) en/of ontwikkeling in de rollen van de raad.	
Meer mogelijkheden om te spreken met inwoners over de effecten van gemaakt beleid	

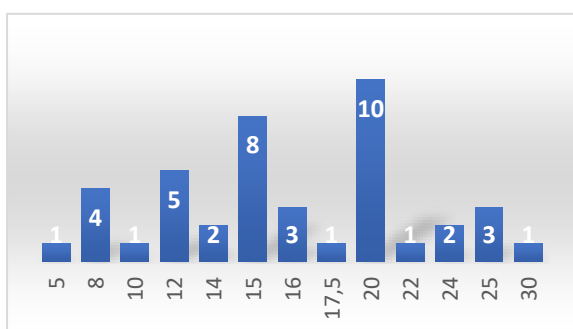
6.3. Uitkomsten enquête

Werkdruk

1. Hoeveel uren besteedt u gemiddeld per week aan het raadslidmaatschap in totaal?

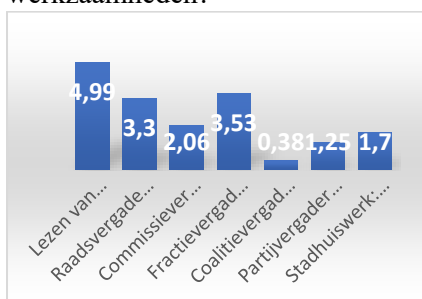

2. Hoeveel uren per week heeft u in totaal gemiddeld nodig om het raadslidmaatschap goed in te kunnen vullen?

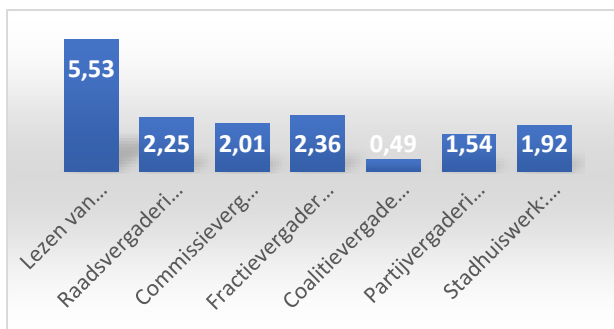

Efficiëntie van tijdsbesteding

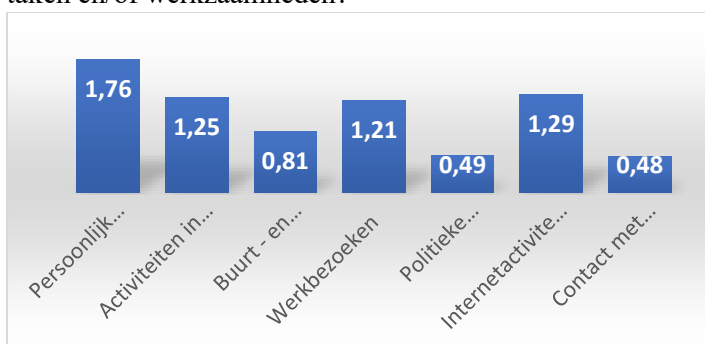
1. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan onderstaande bestuurlijke taken en/of werkzaamheden?

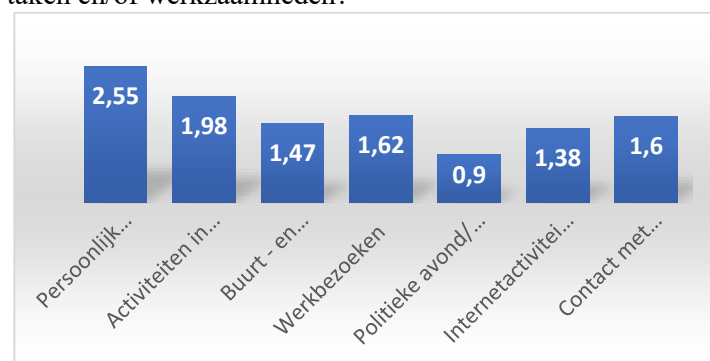
2. Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan deze bestuurlijke taken en/of werkzaamheden?

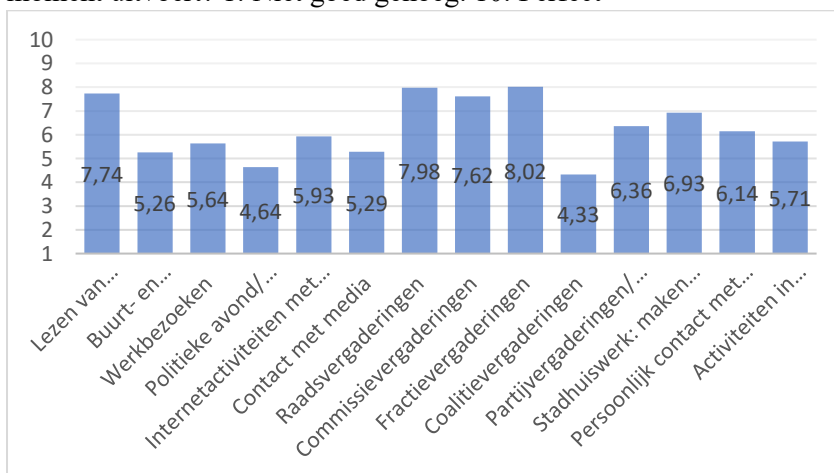
3. Hoeveel uur besteedt u gemiddeld per week aan onderstaande volksvertegenwoordigende taken en/of werkzaamheden?

4. Hoeveel uur zou u gemiddeld per week willen besteden aan deze volksvertegenwoordigende taken en/of werkzaamheden?

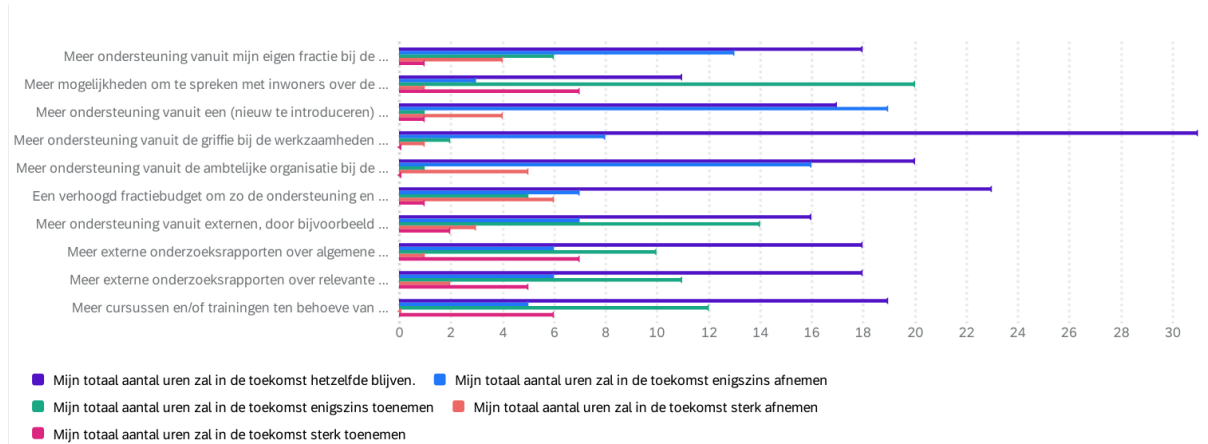

5. Geef op basis van een schaal van 1 tot 10 aan; Hoe vindt u dat u onderstaande taken op dit moment uitvoert? 1: Niet goed genoeg. 10: Perfect

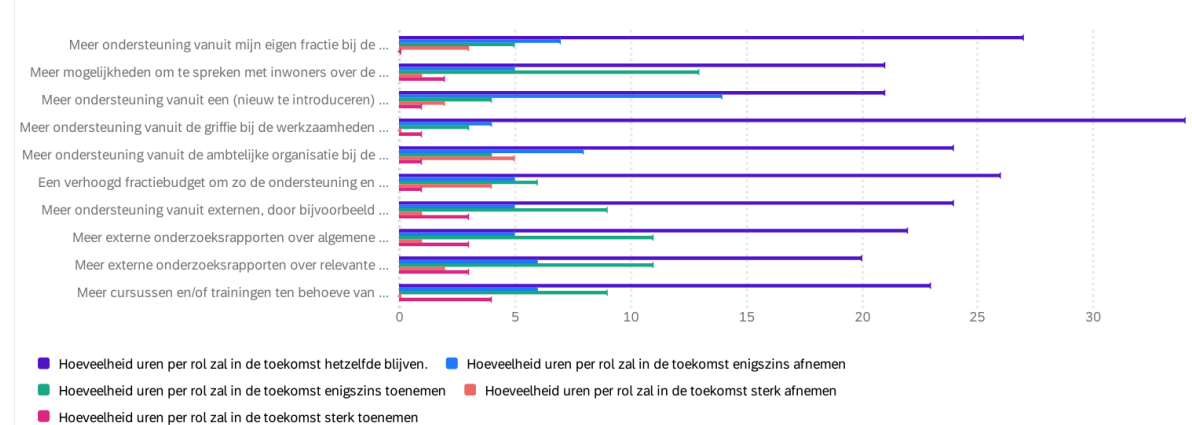

Maatregelen

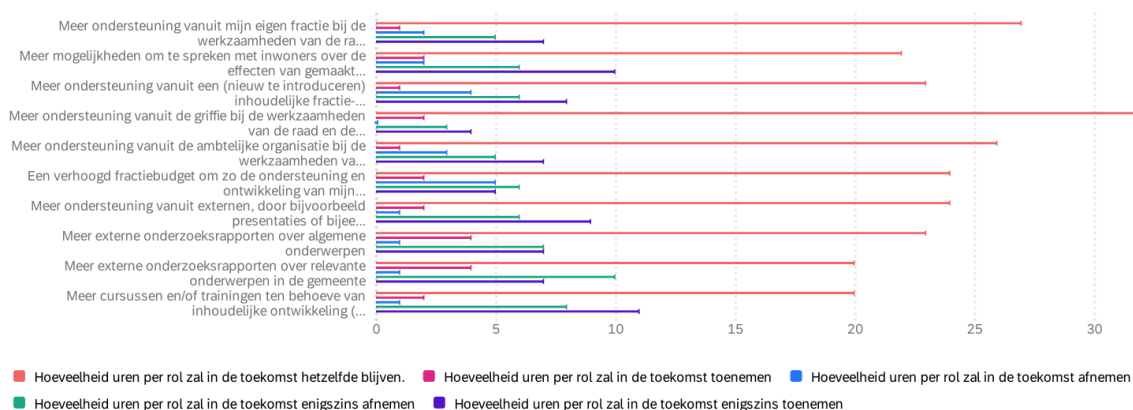
6. Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de hoeveelheid tijd die u besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel. 1: Mijn totaal aantal uren zal hierdoor in toekomst toenemen en 5: Mijn totaal aantal uren zal in de toekomst afnemen.

7. Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat de gevolgen zijn voor de hoeveelheid tijd die u per rol besteed aan uw raadlidmaatschap bij het invoeren van de betreffende maatregel. 1: Mijn hoeveelheid tijd per taak zal hierdoor in toekomst toenemen en 5: Mijn hoeveelheid tijd per taak zal in de toekomst afnemen.

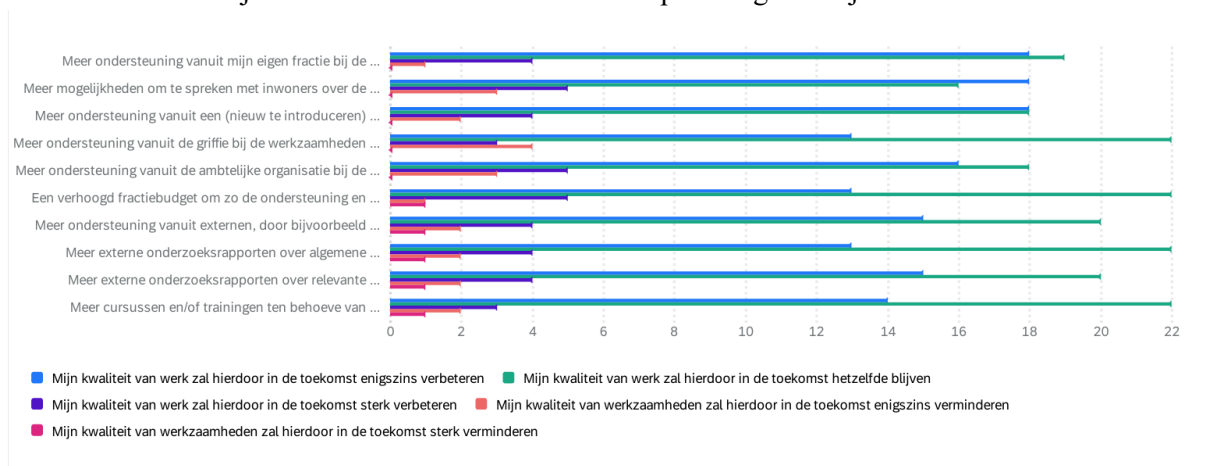

- 1 Bestuurlijk

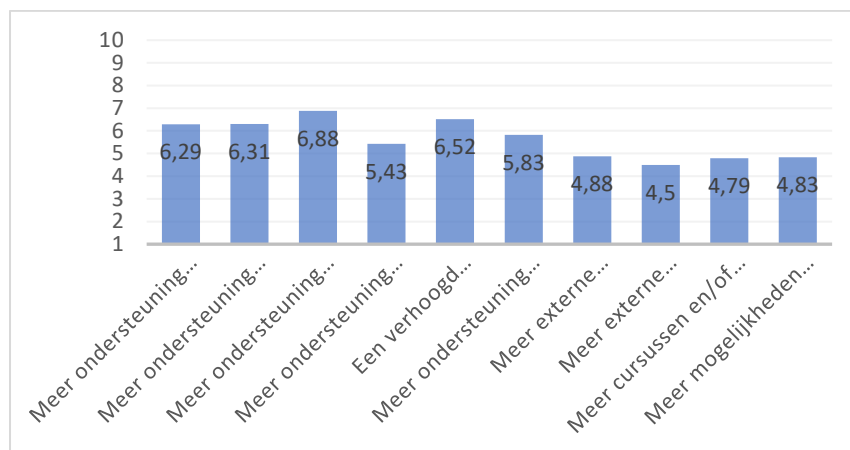
2 Volkvertegenwoordigend

8. Geef op basis van een schaal van 1 tot 5 aan wat het gevolg is voor het cijfer dat u uzelf gaf voor de uitvoering van de verschillende taken binnen het raadslidmaatschap, bij invoering van onderstaande maatregelen. 1: Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor op de lange termijn verslechteren en 5: Mijn kwaliteit van werk zal hierdoor op de lange termijn verbeteren.

9. Algemene vraag: op een schaal van 1 tot 10, welk cijfer zou elk van deze maatregelen geven?

(1: Ik ben hier absoluut geen voorstander van, 10: Ik ben hier een zeer groot voorstander van)

6.4. Bijlage 3 M50 leden

Altena, Barendrecht, Barneveld, Bergen op Zoom, Coevorden, De Bilt, De Ronde Venen, Den Helder, Diemen, Dijk en Waard, Doetinchem, Dronten, Etten-Leur, Gooise Meren, Gorinchem, Hellendoorn, Voorne aan Zee, Hendrik-Ido Ambacht, Houten, Kampen, Kerkrade, Landgraaf, Leidschendam-Voorburg, Lingewaard, Lochem, Meierijstad, Midden-Groningen, Nieuwegein, Nijkerk, Oldambt, Oosterhout, Overbetuwe, Oost-Gelre, Papendrecht, Peel en Maas, Pijnacker-Nootdorp, Raalte, Ridderkerk, Rijssen-Holten, Rijswijk, Roermond, Schagen, Soest, Terneuzen, Tiel, Veenendaal, Veldhoven, Velsen, Venray, Waalwijk, Wassenaar, Weert, Winterswijk, Woerden, Zeist, Zutphen, Zwijndrecht.